

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психології, педагогіки і туризму

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «Спеціальні види туризму в Португалії»

Допущено до захисту
« ____ » _____ 2021 року

студентки групи Т02–17
факультету перекладознавства
освітньої програми
Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 Туризм
Євдокимової Ольги Володимирівни

Завідувач кафедри
психології, педагогіки і туризму

Науковий керівник:
канд. істор. наук, доц. Лебедева І. М.

_____ д-р. пед. наук, проф. Матвієнко О. В.
(підпис)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Понятійний апарат та методи дослідження.....	7
1.2. Історія розвитку спеціальних видів туризму в Португалії	18
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ.....	27
2.1. Розвиток спеціальних видів туризму у Португалії	27
2.2. Основні центри гастрономічного і винного туризму	39
2.3. Інфраструктура спеціальних видів туризму Португалії.....	49
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ	58
3.1. Проблеми та перспективи розвитку спеціального туризму в Португалії	58
3.2. Використання досвіду розвитку спеціального туризму Португалії в туристичній галузі України	66
ВИСНОВКИ.....	71
РЕЗЮМЕ/RESUME.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Розвиток туристичної індустрії сьогодення потребує докладного дослідження потенціалу країни, сильних та слабких сторін туристичної сфери, приділення більшої уваги та вивчення досвіду країн, які в даному аспекті займають провідні місця за кількістю туристичних прибуттів. Португалія – країна, яка зараз входить до десятки найбільш відвідуваних країн Європи. Вона приваблює велику кількість туристів з усіх куточків світу своїми природними та культурними ресурсами, сприятливим кліматом, екологічно чистими пляжами, смачною кухнею, відмінними винами і унікальними пам'ятками архітектури. Відвідують країну туристи із усього світу (насамперед з Англії, Німеччини, Голландії, США, Канади, Іспанії).

Португалія – одна з найстаріших країн Європи з багатою історією. Розвиток туристичної галузі має величезне значення для загального розвитку країни, виведення її на світовий туристичний ринок, підняття її економіки. Португалія є однією з країн Південної Європи, рекреаційно-туристичний потенціал якої задіяний не у повній мірі. Стримуючим фактором є відносно міцні позиції сусідньої Іспанії, а також Франції та Італії, які є важливими центрами прибуття туристів. Водночас, займаючи периферійне положення у Європейському туристичному макрорегіоні, країна має значні перспективи зростання туристичного потоку. Зокрема, певний потенціал для розвитку туристичної галузі Португалії має розвиток спеціальних видів туризму. Вивчення досвіду Португалії з розвитку спеціальних видів туризму може бути корисним для розвитку туристичної галузі в нашій країні.

Актуальність теми дослідження. До початку пандемії Португалія була однією з провідних країн у туристичній галузі, багата своїми туристичними ресурсами та культурною спадщиною, що дає їй всі можливості для розвитку спеціальних видів туризму. Аналіз та розгляд досвіду Португалії у цій сфері є корисним для розвитку туризму в Україні, виведення нашої країни на новий рівень на ринку туристичних послуг в майбутньому. Зокрема, досвід Португалії

може бути використано для розвитку гастрономічного, винного, екологічного та спортивного видів туризму в Україні.

Постановка проблеми та ступінь розробленості теми. Проблематика спеціалізованого туризму вже певний час знаходиться у колі наукових інтересів дослідників. Так, окремі аспекти цієї теми були висвітлені у працях Т. Т. Хримова [32], З. П. Сапелкіної [24], які досліджували проблеми релігійного туризму та паломництва. Організація лікувально-оздоровчого туризму була досліджена в роботі О. Л. Драчової [10]. Проблеми екологічного туризму у своїх працях висвітлювали О. Ю. Дмитрук [9] та ін. М. Й. Рутинський та Ю. В. Зінько [37] приділили увагу дослідженню проблем сільського туризму. М. Д. Сущинська [28] здійснила дослідження різновидів культурного туризму. Узагальнюючі праці належать Г. П. Андрєєвій та П. Ф. Ковалю [49] та ін., проте загальноновизнаної класифікації спеціальних видів туризму ще не має. Отже, існує потреба більш детального дослідження спеціальних видів туризму. Зокрема, доцільним є звернути увагу на сучасний стан та перспективи спеціальних видів туризму в Португалії, з метою узагальнення досвіду цієї країни та розробки рекомендацій щодо розвитку спеціальних видів туризму в Україні.

Інформаційною основою для написання кваліфікаційної роботи стали наукові праці зарубіжних та українських науковців, присвячені дослідженню спеціалізованого туризму, у тому числі туризму у Португалії. Зокрема, були використані теоретичні праці С. В. Дутчака, М. В. Дутчака [50], В. К. Кіптенко [12], В. С. Сеніна [26] та Л. М. Устименко [52] та ін. Джерельною базою дослідження стали документи, розміщені на офіційному сайті Міністерства економіки, інновацій та розвитку Португалії, яке відповідає за розвиток сфери туризму у країні [80], а також матеріали сайтів регіональних туристських організацій Португалії [90, 91, 92, 93, 94, 95]. Крім того, у роботі використані дані, розміщені на офіційному промоушен-сайті Португалії. Цей портал створений загальнонаціональним підприємством Turismo de Portugal («Туризму де Португал») [72]. Ця організація входить до структури

Міністерства економіки. «Туризму де Португал» займається підтримкою, просуванням і зміцненням туристичної діяльності, поєднуючи в собі всі функції розвитку туризму. Також при характеристиці спеціальних видів туризму у Португалії використовувалися дані, розміщені на сайтах відповідних туристичних підприємств країни. Для характеристики виноробних регіонів Португалії були використані матеріали з офіційного сайту ЮНЕСКО [84, 87].

Метою роботи є дослідження спеціальних видів туризму в Португалії, узагальнення досвіду Португалії у цій сфері та розробка рекомендацій для розвитку спеціальних видів туризму в Україні.

Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**:

- розкрити теоретичні підходи до визначення сутності спеціального туризму;
- висвітлити історію спеціального туризму в Португалії;
- дослідити розвиток спеціальних видів туризму в Португалії на сучасному етапі;
- охарактеризувати основні центри спеціального туризму в Португалії;
- проаналізувати проблеми та перспективи розвитку спеціального туризму в Португалії;
- узагальнити досвід розвитку спеціального туризму в Португалії;
- розробити рекомендації щодо розвитку спеціального туризму в Україні.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи виступає туристична індустрія Португалії.

Предметом дослідження є спеціальні види туризму в Португалії та перспективи їх розвитку.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених вище завдань були використані такі теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, аналогія, дедукція, індукція, узагальнення; також у роботі були використані емпіричні методи дослідження, зокрема порівняння, спостереження та опис.

Практичне значення дослідження полягає в комплексному аналізі спеціального туризму на території Португалії та розробці рекомендацій,

здатних сприяти розвитку спеціальних видів туризму на теренах України. Отримані результати можуть бути використані в практичній діяльності підприємств туристичної сфери в Україні, зокрема при розробці турів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Головні положення та результати дослідження були представлені у вигляді тез доповіді на Міжнародній науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 13–14 травня 2021 року) на тему «Гастрономічний туризм в Португалії».

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто понятійний апарат та методи дослідження спеціальних видів туризму, а також історію спеціалізованого туризму в Португалії.

Другий розділ присвячений дослідженню основних видів та головних центрів спеціалізованого туризму в Португалії.

Третій розділ присвячений аналізу сучасного стану та перспектив розвитку спеціальних видів туризму в Португалії, а також перспективам розвитку спеціалізованого туризму в Україні.

Загальний обсяг роботи налічує 91 стор., з них основного тексту – 73 стор. Список використаних джерел налічує 94 позиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Понятійний апарат та методи дослідження

Сучасні тенденції в туризмі, його незмінна складність та різноманітність призводять до того, що щороку з'являється велика кількість нових оригінальних туристичних продуктів. Нові види туризму, орієнтовані на досить вузькі сегменти туристів, стають дедалі популярнішими. Практично одразу нове явище опинилося у центрі уваги науковців, які запропонували використовувати для позначення нового явища термін «спеціалізований туризм».

Зокрема, у 1987 р. М. Крачило у підручнику «Географія туризму» виділив пізнавально-діловий, або спеціалізований туризм, який охоплює групи людей, об'єднаних єдиною метою або професійними інтересами. На його погляд, це можуть бути інженери, лікарі, педагоги, фахівці сільського господарства та інші, які вчиняють туристські подорожі за спеціальними програмами і маршрутами. До них можна віднести туристів, які налагоджують ділові контакти, вчених і фахівців, які беруть участь у роботі конференцій, конгресів, з'їздів, асамблей, симпозіумів, семінарів, а також осіб, які приїхали до рідних, близьких, знайомих на відпочинок. Таке трактування спеціалізованого туризму пов'язує його з поняттям «професії» («спеціальності»). З погляду сучасності це визначення видається доволі суперечливим, але потрібно врахувати, що воно з'явилося 30 років тому, в колишньому СРСР, де розвиток туризму мав суттєву специфіку, зумовлену неринковим характером економіки [15].

У 1999 р. С. Дутчак і М. Дутчак запропонували вважати під спеціалізованим туризмом «систему окремих сегментів туризму, в основу виділення яких поставлена мета подорожі». Вони поділили спеціалізований туризм на сім великих сегментів (курортно-лікувальний, комерційно-діловий, релігійний, пізнавально-культурно-розважальний, екологічний, спортивно-

оздоровчий, екзотичний туризм), а сегменти, в свою чергу, на підвиди на основі семи критеріїв. Фактично автори ототожили види спеціалізованого туризму з його класифікацією за метою подорожі, а підвиди – з класифікацією на основі інших критеріїв. В основі такого трактування є загальновідомі в економічній літературі поняття «спеціалізація», «галузь спеціалізації», які виникли у процесі суспільного розподілу праці. Таке трактування спеціалізованого туризму є дуже широким. Однак потрібно врахувати, що цю статтю написано у період, коли туристична галузь в Україні (як загалом економіка держави) лише виходила із затяжної кризи, зумовленою розпадом СРСР та переходом до ринкової економіки. У системі вищої освіти України на той час ще навіть не існувало окремої спеціальності «Туризм». У цей період сам факт появи статті про «спеціалізовані види туризму» мав велике позитивне значення [50].

Проблематика теоретичного осмислення спеціалізованого туризму знаходиться у центрі уваги також зарубіжних фахівців, у тому числі російських науковців. Зокрема, спеціалізовані види туризму розглядаються у працях наукового та навчально-методичного характеру А. Бабкіна [2], М. Біржакова [5], В. Боголюбова [6], А. Урядової і Д. Савіна [38] та ін.

На сьогоднішній день серед науковців зустрічаються різні підходи до визначення поняття «спеціалізований туризм» і «спеціалізований тур». Зокрема, В. С. Сенін та Т. С. Жданова використовують цей термін «для позначення туристів, які купують спеціалізований тур і виїжджають з метою вивчення специфічних особливостей того чи іншого місця, для придбання особистого досвіду, здачі спортивних нормативів, активного відпочинку». На їх думку, в рамках спеціалізованого туру особлива увага приділяється широкому діапазону питань, пов'язаних з вивченням культури, природи місця відвідування, а також з професійного і різного виду спортивно-туристських інтересів мандрівників, з обов'язковим дотриманням правил безпеки. В українській практиці – це самодіяльний і спортивний туризм» [26; 43].

Ю. М. Шаруненко під спеціалізованим туризмом розуміє «туристичну діяльність, покликану реалізувати специфічні запити людей під час поїздки,

відвідування об'єкта». До видів спеціалізованого туризму, на думку вченого, належать конгресовий, науковий, молодіжний, професійний, діловий, бальнеологічний, шкільний, підлітковий, сімейний [54].

В. Кіптенко у підручнику «Менеджмент туризму» зазначає, що спеціалізований туризм – це туризм, який здійснюють з метою вивчення специфічних особливостей того чи іншого місця, надбання індивідуального досвіду, виконання спортивних нормативів, активного відпочинку та ін. [12].

У словнику міжнародних туристських термінів під спеціалізованим туром мається на увазі тур, екскурсійна програма якого включає відвідування об'єктів показу, організацію зустрічей, які відповідають професійним або любительським інтересам усіх учасників мандрівної групи, наприклад, тур для лікарів, вчителів, архітекторів і т. п.

У міжнародній практиці розрізняють наступні види спеціалізованого туризму: пригодницький, етнічний (ностальгічний), сільський, релігійний, фермерський, екологічний туризм, спортивний, дитячо-юнацький, санітарно-курортний, діловий і т. п. [12].

Ще однією проблемою, над якою продовжують працювати фахівці, є розробка єдиної класифікації спеціальних видів туризму. Існує декілька поглядів на цю проблему. Наприклад, А. П. Дурович поділяє спеціалізований туризм на екологічний, науковий, навчальний, подієвий, лікувально-оздоровчий та інші види туризму [11].

Ю. Матюхіна пропонує таку класифікацію спеціалізованого туризму:

- сімейний туризм;
- дитячий туризм;
- археологічний туризм;
- спортивний туризм;
- пригодницький туризм;
- сільський туризм;
- подієвий туризм;
- етнічний туризм [20].

В англomовній літературі впродовж останніх десятиріч ствердився термін «special interest tourism» (SIT), який на українську мову перекладається як «туризм спеціальних інтересів» або «туризм спеціального інтересу», хоча можливим є переклад як «туризм особливих інтересів» чи «туризм індивідуальних інтересів». Також у спеціальній літературі можна зустріти терміни «нішевий туризм» та «кваліфікований туризм». Одним з перших дослідників, який концептуально обґрунтував виділення спеціалізованого туризму, був С. Рід (S. Read). У статті «Провідна сила у зростанні туризму в наступному десятилітті: подорож спеціальних інтересів», що з'явилася у 1980 р., автор виділив окремий різновид турів – «подорож спеціальних інтересів» (special interest travel). Цим терміном учений запропонував позначати подорожі людей з метою задоволення певного спеціального (особливого) інтересу, який може бути реалізований в певному (особливому) регіоні чи дестинації (табл. 1.1) [12].

Таблиця 1.1

**Поняття «нішевий туризм», «туризм спеціальних інтересів»,
«кваліфікований туризм» в іноземній літературі**

Термін	Автор, рік	Визначення
Niche tourism (нішевий туризм)	M. Novelli, 2005	Специфічні туристичні продукти, орієнтовані на задоволення потреб конкретних сегментів ринку або ніш. Альтернатива масовому туризму в умовах зростаючої глобалізації. Запозичений з концепції нішевого маркетингу.
	J. Beech, S. Chadwick, 2006	Невеликий, спеціалізований сектор туризму, що розрахований на адресний, чітко визначений сегмент ринку.
	Developing a Niche Tourism Market Database for the Caribbean, 2008	Нішевий туризм націлений на специфічний ринковий сегмент, зазвичай з чітко визначеним продуктом, який може бути адаптований до інтересів туристів.

	V. Zotic, D. Alexandru, S. Dezsi	Орієнтований на невелику, але відносно сталу частку туристичного ринку. Характеризується унікальністю, динамічністю, високою адаптованістю до потреб туристів, тісним взаємозв'язком між туристичною пропозицією і попитом на мікрорівні.
Special interest tourism (туризм спеціального інтересу)	M. Hall, B. Weiler, 1992	Мотивація подорожнього та ухвалення рішення визначається передусім конкретним спеціальним інтересом з акцентом на певній діяльності або дестинації.
	R. Derrett, 2001	Надання орієнтованих на споживача дозвілля та розваг, обумовлених спеціальним вираженим інтересом окремих осіб та груп.
	M. Smith, N. Macleod, M. Hart Robertson, 2010	Головна мета подорожі – задоволення певних спеціальних інтересів туристів. Включає форми туризму, сфокусовані на тих видах діяльності, які приваблюють невелику кількість високо вмотивованих туристів
Turystyka kwalifikowana (specjalistyczna) (кваліфікований туризм)	T. Łobożewicz, 1983, W. Kurek, M. Mika, E. Piłtus, 2007, M. Durydiwka, 2010, B. Bończak, 2013,	Найбільш спеціалізована форма активного туризму. Характерними рисами є: обов'язкові фізичні навантаження, необхідність особистої кваліфікації туриста, спеціальної психофізичної та інтелектуальної підготовки, в окремих випадках – користування спеціальним спорядженням.

На підставі аналізу різних підходів до визначення поняття «спеціалізований туризм» або «спеціальні види туризму», можна зробити висновок, що до спеціальних видів туризму відносяться тури, які характеризуються (повністю або частково) такими ознаками:

- немасові, досить рідкісні види туризму;
- трудомісткі зі створення кінцевого турпродукту;

- капіталомісткі види туризму;
- тури, що поєднують ознаки різних видів туризму;
- нові види туризму, обумовлені вторинними потребами людини;
- види туризму з використанням нетрадиційних джерел фінансування [41].

До спеціальних, найбільш поширених видів туризму, які відповідають вищезазначеним вимогам, можна віднести наступні:

- релігійний туризм;
- діловий туризм;
- лікувально-оздоровчий туризм;
- екологічний туризм;
- подієвий туризм;
- гірськолижний туризм;
- екстремальний туризм;
- круїзний туризм;
- сільський туризм та ін.

Спеціалізовані тури дозволяють враховувати всі особливості подорожі і зробити її максимально корисною. Тому невдовзі спеціалізовані тури можуть стати найвигіднішими пропозиціями на туристському ринку, в тому числі і на ринку українських виробників послуг. Наприклад, привабливими є спеціалізовані подорожі, пов'язані з програмами вивчення української культури, української мови, знайомства з окремими меморіальними місцями української історії, паломницькі релігійні тури і т. п.

Категорії і кількість спеціальних видів туризму не є раз і назавжди заданими. Зі зміною потреб туристів можуть з'являтися нові спеціальні види, і в той же час ряд спеціальних видів туризму поступово може переходити в розряд ординарних і звичних [52]. Серед найбільш поширених спеціальних видів туризму можна виділити бізнес-тури, спортивні, релігійні, лікувальні, подієві тури та ін.

Бізнес-тури. Різновидом ділового туризму, популярність якого в останні роки постійно зростає, є поїздки, у складі спеціалізованих груп за професіями. За характером вони близькі до пізнавального туризму, але спеціальна програма відвідин різних об'єктів і підприємств, а також однорідний професійний склад групи визначають доцільність виділення таких поїздок в окремий різновид туризму.

Бізнес-тур може бути як марною витратою грошей, так і розумним і прибутковим вкладенням. Все залежить від професіоналізму і досвіду організатора подорожі. Бізнес-тури в Китай, Японію, Європу або інші країни – хороша можливість налагодити контакти із зарубіжними партнерами, засвоїти новий досвід і укласти без посередників вигідну угоду [49].

Крім стандартних послуг з оформлення візи, бронювання номерів у готелі, організації трансферу, для успішної ділової поїздки в бізнес-турах можуть пропонувати такі послуги, як:

- надання перекладача;
- супровід на ділових зустрічах і заходах: виставках, конференціях та ін.;
- послуги досвідченого фахівця, який допоможе клієнту розібратися в специфіці ведення бізнесу і переговорів в конкретній країні;
- юридична допомога при укладенні контрактів, митному оформленні вантажів та інших аспектах, пов'язаних з веденням бізнесу під час ділової поїздки [34].

Спортивні тури пов'язані найчастіше з відвідинами спортивного заходу за кордоном. Для того, щоб турист не зіткнувся з організаційними труднощами, які можуть супроводжувати подорож під час чемпіонату або іншої великої події (проблеми з бронюванням місць у готелях, квитками, транспортом, святкові «накрутки» на ціни), досвідчені фахівці турфірм розробляють план подорожі, в якому враховують всі умови туру: проживання, квитки на літак, на сам спортивний захід, трансфер до місця його проведення та будь-які інші послуги. Це допомагає скоротити бюджет поїздки за рахунок продуманого розміщення та розумної цінової політики [52].

Релігійні тури. Плануючи поїздку до святих місць, люди переслідують різні цілі. Якщо головна мета поїздки – пізнавальна, то турфірми пропонують широкий вибір екскурсійних програм у будь-яку точку світу, стандартне розміщення і все необхідне для корисного і комфортного відпочинку.

Якщо мова йде про паломництво або поїздку на великий релігійний захід, потрібно обрати варіант розміщення в безпосередній близькості від пам'ятника або храму, який цікавить туриста. Це особливо важливо з огляду на те, що паломництво до святих місць передбачає їх відвідування великою кількістю прочан одночасно, отже важливо запланувати заздалегідь і грамотно організувати подорож.

Лікувальні тури. Поїздка з метою лікування повинна бути не тільки корисною, але і комфортною: чим у більш спокійній і приємній атмосфері пройде перебування в іншій країні, тим імовірніше ефективність лікування.

Організація лікувального туру в турфірмі в Ізраїль, Німеччину або будь-яку іншу країну в багатьох випадках скорочує вартість лікування за рахунок відмови від стандартних умов проживання та харчування, які пропонують великі медичні центри. Також більшість турфірм надають перекладача і повний супровід під час поїздки:

- візова підтримка, яка дозволить туристові повністю сконцентруватися на майбутньому лікуванні, а не на організаційних моментах;
- оформлення віз та організація розміщення для супроводжуючих осіб;
- додаткові пункти програми [12].

Навіть якщо головна мета виїзду за кордон – лікування, необов'язково обмежуватися маршрутом лікарня – готель. Його можна доповнити і традиційними екскурсіями, поєднавши користь і відпочинок.

Подієві тури. Тим туристам, які не зацікавлені в пляжному відпочинку і стандартних екскурсіях, пропонуються тури на певні події. Поїздка на фестиваль, карнавал або свято дозволить вмістити максимум яскравих вражень у невеликий відрізок часу і повністю відволіктися від повсякденного життя.

У подієвий тур зазвичай входять стандартні послуги з організації перельоту, проживання, трансферів на місце заходу і назад. Крім відомих і популярних подій за кордоном: Октоберфесту, фестивалів у Латинській Америці, великих кінофестивалів та модних показів, турфірми можуть організувати тур на будь-який захід, що відбувається в світі. [41]

Останнім часом активно розвивається *пригодницький туризм* – вид туризму, який об'єднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування і відпочинку на природі, що мають на меті отримання нових відчуттів, вражень, поліпшення туристом фізичної форми і досягнення спортивних результатів. До спеціальних видів відноситься різновид пригодницьких турів, а саме – екстремальні тури, що набирають популярності в усьому світі, в Україні у тому числі. Все більше людей прагнуть побачити красу підводного світу, спуститися по гірському схилу на лижах і навіть стрибнути з парашутом.

Таким чином, спеціалізований (нішевий) туризм – це динамічне поняття, яке постійно розвивається разом із розвитком туристичної галузі. Він залежить від історичного періоду, а також від рівня розвитку туризму в певній країні (регіоні). Новий, інноваційний вид туризму, набуваючи популярності, може спочатку стати нішевим, а потім – масовим. У цьому контексті слід зазначити, що туризм на ранніх стадіях розвитку також був одним із нішевих видів діяльності в сфері послуг.

Сьогодні у розвитку спеціалізованого туризму можна спостерігати дві протилежні тенденції. З одного боку, відбувається подальша диверсифікація ринку, поява нових мікроніш і, отже, нових, вузькоспеціалізованих видів туризму. З іншого боку, розширення сегментів ринку через зростаючий попит на певні види спеціалізованого туризму призводить до їх поступової еволюції у бік масового туризму. Ці тенденції потребують вивчення і узагальнення з метою подальшого розвитку туристичної галузі.

Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі важливим є підбір та використання певних методів дослідження, відповідно до заданої

теми. При написанні даної роботи були використані такі теоретичні методи дослідження:

- аналіз;
- синтез;
- аналогія;
- дедукція;
- індукція;
- узагальнення.

Метод аналізу дозволяє виділити окремі ознаки та властивості предмета або явища, що досліджується, і розглянути їх більш докладно. За допомогою методу аналізу були розглянуті окремі види спеціального туризму. На відміну від попереднього методу, синтез з'єднує окремі елементи (властивості, ознаки), які були виділені для детального аналізу, в єдине ціле для узагальнення і створення цілісного уявлення про об'єкт дослідження. На основі методу синтезу була отримана цілісна картина розвитку спеціальних видів туризму в Португалії.

Суть методу аналогії полягає в тому, щоб знаходити спільне між предметом дослідження та іншими об'єктами, спираючись на знання про певні властивості та характеристики досліджуваного предмета або явища. В результаті можна прийти до цікавих і корисних з наукової точки зору висновків. Цей метод не є стовідсотково вірним і не завжди дає надійні результати. Однак в цілому його ефективність досить висока. Найчастіше його використовують в тих випадках, коли певні предмети або явища не можна вивчити безпосередньо. В кваліфікаційній роботі метод аналогії використовувався для пошуку спільного між Україною і Португалією для можливостей перейняття досвіду і використання його для розвитку спеціальних видів туризму в нашій країні.

Метод дедукції дозволяє зробити висновки про певні явища і предмети, ґрунтуючись на даних про велику кількість дрібних ознак. На противагу до попереднього методу, індуктивний метод спонукає вести міркування від

загальної картини до окремих моментів. За допомогою індукції та дедукції відбувалося узагальнення матеріалу і зроблені висновки. Метод узагальнення чимось схожий з дедукцією. Тут також робиться загальний висновок про предмети або явища на основі багатьох дрібних ознак.

При дослідженні спеціальних видів туризму у Португалії використовувалися також методи емпіричного дослідження – порівняння, спостереження та опис.

Метод порівняння вважається одним з найпопулярніших. Його використовують для зіставлення двох або кількох об'єктів дослідження за будь-якою однією ознакою. Метод порівняння, зокрема, використовувався при зіставленні та порівнянні розвитку туристичної галузі Португалії та Україною.

В основі спостереження лежить об'єктивне сприйняття дійсності для збору даних про властивості і відносини об'єктів дослідження. Цей метод відкриває будь-яке наукове пізнання, ось чому його вважають ключовим при проведенні будь-яких досліджень. Суть методу полягає в тому, щоб спостерігати за об'єктом дослідження і фіксувати будь-які важливі зміни у формі, реакціях, властивостях або його положення в просторі.

Щодо описового методу, то фахівці відзначають схожість даного методу з методом спостереження. При проведенні дослідження методом опису фіксують не тільки поведінку і явища, але також зовнішній вигляд і ознаки об'єкту вивчення.

Таким чином, аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що на сьогоднішній день не існує одного єдиного визначення поняття «спеціальний туризм» та «спеціальні види туризму». Виконавши порівняльну характеристику зазначених вище наукових підходів до визначення даного поняття, зроблено висновок, що під поняттям «спеціальний туризм» та «спеціальні види туризму» розуміється подорож або вид туризму, який задовольняє спеціальні, індивідуальні інтереси туриста.

1.2. Історія розвитку спеціальних видів туризму в Португалії

Еволюція розвитку спеціалізованого туризму в Португалії бере свій початок ще із Середньовіччя. [22] Одним з найперших видів спеціалізованого туризму в Португалії почав розвиватися релігійний туризм. У Середні віки розвиток торгівлі товарами та наслідки військових дій неминуче приводили до обміну ідеями між учасниками цих подій. Часто метою подорожей ставала пропаганда нових ідей – мандрівники відправлялися в дорогу для поширення своїх релігійних та інтелектуальних поглядів (з'явилися пілігрими, а в період великих географічних відкриттів – місіонери і т.п.). Священики, паломники, пілігрими, до яких найчастіше приєднувалися натовпи жебраків, бродяги; військові групи, які іноді досягали величезних розмірів, переміщалися пішки (нижчі верстви, священики) або на конях (дворяни).

Відвідування святих місць здавна представляло собою одну з найбільш важливих і шанованих традицій в Португалії, оскільки люди вірили, що молитва швидше буде почута Господом, якщо перебувати при цьому у святому місці. У Португалії найпопулярнішим місцем паломництва в Середньовіччі був Бон Жезуш-ду-Монті (церква Христа на Голгофі), яка знаходилася неподалік від міста Брага. Багато пагорбів, як в Португалії, так і в інших країнах Європи з часів античності ставали релігійними центрами. Можливо, Бон Жезуш був одним з них. На початку XVI століття на вершині гори Ешпінью був встановлений хрест. Перша ж згадка про каплицю (споруджену на честь Святого Хреста) відноситься до 1373 р. Незабаром вона стала місцем масового паломництва для жителів Браги і сусідніх регіонів [1].

У 1494 і 1522 рр. на горі було збудовано ще дві каплиці, а в 1629 р. – засновано «Братство Бон Жезуш-ду-Монті». Протягом майже ста років на схилах споруджувалася крута доріжка, на поворотах якої були влаштовані мініатюрні каплички «капели Страстей Христових» у вигляді гротів. Всього їх 14 – по числу зупинок на Хресній дорозі, а всередині кожної з них – біблійні сцени, виконані в теракоті, що нагадують про Хресну дорогу (Via Crucis) [56].

Центрами місцевого паломництва того часу також були міста Брага (капела дош Коїмбраш, присвячена Непорочному Зачаттю Діви Марії; капела де-Сао-Фрутуозо-де-Монтільош, зведена святим Фруктуозом; церква Святої Марії Магдалини), Лісабон (монастир Жеронімуш, заснований Енріке (Генріхом) Мореплавцем у 1450 р. на знак подяки Діви Марії за успішну морську подорож Васко да Гами в Індію), Алкобаса (монастир Санта Марія де Алкобаса, заснований першим португальським королем Альфонса Енрікешем 1153 р. на знак подяки за здобуту перемогу), Баталья (монастир Санта Марія да Віторія), Томар (монастир Христа), Порту (церква Святого Франциска) [56].

У цей період багато подорожей були пов'язані з переїздами королівських сімей із зимових палаців до літніх резиденцій, поїздками в далекі країни для укладання подружніх шлюбів та альянсів або для збереження контролю над віддаленими володіннями. Даний вид подорожей охоплював не тільки безліч супроводжуючих осіб, придворних і солдатів, але і посланців, кур'єрів, прохачів та офіційних осіб, часті поїздки яких були пов'язані з діяльністю правителів-монархів. Подорожі в Середньовіччі носили класовий характер. Слуги пересувалися тільки з панами або – рідше – за їх дорученням. Феодальний лад міцно прив'язував основну масу населення до землі. Крім аристократії, подорожі могли собі дозволити купці, солдати і так звана міська біднота [22].

Основними засобами пересування були коні (засідлані для верхової їзди, запряжені в карету або воза). Беззаперечний пріоритет цих тварин як сухопутного транспортного засобу проіснує в Португалії до другої половини XIX ст. У Середньовіччі в країні удосконалюються плавальні транспортні засоби, які відіграють важливу роль у наступну епоху – епоху Великих географічних відкриттів [57].

Колоніальні захоплення португальців, які сприяли піднесенню і розквіту Португалії, позначилися також на характері подорожей. Зокрема, набули поширення подорожі місіонерського характеру, метою яких було донесення Слова Божого до населення нових колоніальних територій. Особливо активно християнізацією тубільного населення займався Орден єзуїтів, створений у

1540 р. для протидії поширенню протестантизму. Серед найвідоміших місіонерів-езуїтів був один із засновників Ордена Франциск Ксав'є (1506-1552 рр.), «Апостол Індій», який на прохання португальського короля подорожував португальськими колоніями і поселеннями і домогся у цій справі блискучого успіху. Він був першим католицьким місіонером, який побував в Японії. Успішними були також місії Падре Нуньєса, Сілвейра, Акошти, Фернандеша та інших діячів, місії досягали таких віддалених земель, як Абіссінія, Конго, Південна Африка, Китай, Японія.

На сьогоднішній день у туристів та місцевих жителів словосполучення «релігійний туризм» асоціюється з декількома культурними пам'ятками Португалії, які входять до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО та можуть бути цікавими для тих, хто планує спеціалізований тур з паломницькою метою.

Монастир ордена Христа в місті Томар (Convento de Cristo em Tomar), включений до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 1983 р.

Історія оповитого таємницями і легендами монастиря ордена Христа налічує вже дев'ять століть.

У 1160 р. лицарі-тамплієри побудували в місті Томар свою фортецю, яка стала частиною оборонної системи міста для захисту від арабів. Після скасування ордена в XIV столітті значна частина лицарів «перейшла» до створеного королем Динишем I ордена Христа.

Новий орден отримав у спадок фортеці, землі і скарби тамплієрів. За легендою, незліченні багатства тамплієрів до сих пір знаходяться в замку Томар, і при бажанні їх можна відшукати.

Замок-монастир ордена Христа є комплексом будівель, виконаних у різних стилях: романському, готичному, ренесанс і мануеліно.

Монастир Баталья (Mosteiro de Batalha), до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО включений у 1983 р.

Монастир Баталья, або монастир Битви – побудований за наказом короля Жуана I на честь перемоги португальського війська над кастільцями в битві при

Алжубарроте. Величний, урочистий і похмурий, як будь-який готичний храм, він височить над рівниною подібно казковому замку.

У королівській усипальниці монастиря покояться король Жуан I, його дружина Філіпа Ланкастер, а також легендарний інфант Енріке (Генріх) Мореплавець, який поклав початок епохи Великих географічних відкриттів.

Монастир Ієронімітів і вежа Белен (Mosteiro dos Jerónimos e Torre de Belém), включені до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 1983 р.

Монастир Жеронімуш – найяскравіший пам'ятник португальського стилю мануеліно, що увібрав у себе елементи готики, ренесансу, мавританського стилю і східні мотиви. Заснований у 1501 р. на місці старої церкви королем Мануелем I на честь відкриття морського шляху до Індії.

Жеронімуш – явище унікальне, самобутнє і неймовірно красиве. Він височіє над водами річки Тежу. Вежа Белен, виконана в стилі мануеліно, з деякими рисами арабського стилю, була побудована на початку XVI століття. Спочатку вона мала сторожове призначення, а потім встигла побувати оборонною фортецею, в'язницею, митним пунктом, пороховим складом, телеграфом та навіть маяком. Зараз у вежі розташований музей.

Монастир Алкобаса (Mosteiro de Santa Maria de Alcobaça), включений до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 1989 р.

Перший португальський король Афонсу Енрікеш наказав побудувати монастир на честь перемоги в битві з маврами. В 1153 р. був закладений перший камінь монастиря Святої Марії в місті Алкобаса, який згодом став значним духовним і культурним центром середньовічної Португалії.

Центральною спорудою монастиря є готичний собор, який кілька століть служив усипальницею португальських королів.

Подальший розвиток спеціалізованого туризму в Португалії пов'язаний з епохою Великих географічних відкриттів.

Поширення ідей Відродження в європейській культурі призвело до ослаблення релігійних мотивів, які спонукали до подорожей. Натомість стають ключовими індивідуальний характер і освітня спрямованість подорожей. Серед

молодих португальців стає популярним «освітній туризм». Студенти з різних куточків Португалії направляються на навчання до університету в Коїмбрі, заснованому в 1290 р. Багато художників і скульпторів подорожували в той час Португалією, були запрошені для роботи, або з метою навчання у інших майстрів.

У цей час отримав також розвиток і відпочинок на термальних водах, які на території Португалії наявні у великій кількості [13].

Перші відомості про термальні джерела, розташовані на території сучасної Португалії, залишили після себе жителі Давнього Риму. Саме вони активно використовували життєву силу і природну енергію гарячих джерел, постійно створюючи навколо них свої знамениті римські лазні. Так, наприклад, нині популярний у жителів і гостей країни курорт Курія по праву вважається одним з найстаріших у всій Португалії. Свою назву він отримав від давньоримського словосполучення Aqua Curitiva, що означало «цілюща вода».

За часів існування португальського монаршого двору королі та імператори також були завзятими цінителями термальних підземних вод. Часто вони заїжджали на курорти після полювання не тільки для того, щоб відновити свої життєві сили, але також і для того, щоб за допомогою цілющої підземної води залікувати рани собак і коней [36].

Нині відоме термальне містечко Калдаш-да-Раїня, згідно з легендою, було засноване португальською королевою Леонорою Авіською (1458-1525 рр.). Одного разу вона проїжджала зі свитою повз дивне місце, де прості люди купалися в джерелі з підземною водою з вельми дивним запахом. Вони розповіли, що ця вода володіє цілющими властивостями і лікує від багатьох хвороб і недуг. Переконавшись особисто в правдивості цих слів, королева розпорядилася на цьому місці заснувати невелику термальну лікарню, навколо якої згодом виросло невелике містечко. Пам'ять про королеву-засновницю увіковічена в самій назві міста – в перекладі з португальської мови Калдаш-да-Раїня означає «термальні джерела королеви». Щорічно відновити своє здоров'я

і загальне самопочуття сюди приїжджають туристи з усієї країни та інших держав.

Таким чином, з початком Нового часу відбувається різка зміна маршрутів подорожей у Португалії, зокрема починають превалювати морські, здійснювані з торговими, місіонерськими, пізнавальними цілями. Основні торгові шляхи пов'язують Португалію з Індією (торгівля прянощами), з Африкою і Південною Америкою (зародження работоргівлі) [56].

На розвиток подорожей позитивно впливав розвиток колоніальної системи. Зростала кількість переселенців у нові землі. Колонії стали не тільки джерелами сировини, але і місцями відпочинку. З огляду на місце розташування більшості з них, велика кількість з тих колоній у подальшому стали повноцінними курортами. Крім того, наявність колоній стимулювала розвиток транспорту, доріг і обумовлювала виникнення системи гостинності – місць, де можна було затишно відпочити, створених за стандартами рідної країни, але пристосованих до місцевих звичаїв і традицій. Чим вигідніше країні було заселення колоній своїми громадянами, тим більше уваги приділялося цьому питанню.

XVIII століття в усіх країнах Європи було століттям змін, які не обійшли стороною і Португалію. Її розквіт у другій половині XVIII ст. був пов'язаний з ім'ям маркіза де Помбала (1699-1782 рр.), першого міністра короля. Одним з перших і головних досягнень маркіза було відновлення Лісабона, практично повністю зруйнованого землетрусом 1755 р. При ліквідації наслідків цього землетрусу центр португальської столиці був відновлений за новим планом [1].

Обсяг реформаторської діяльності маркіза де Помбала був величезний. При ньому будуються нові міста, а функції старих змінюються. Відрізнити міста, засновані маркізом, від всіх інших міст Португалії дуже легко: для них характерне регулярне планування, вулиці або перетинають одна одну під прямим кутом, або розходяться з одного центру. Таке, наприклад, місто Віла Реал де Санто Антоніо при гирлі річки Гвадіана. Після реформ маркіза де Помбала насичення геопростору в Португалії практично припиняється. Нові

міста з тих часів практично не засновуються, а нові шляхи сполучення будуються уздовж старих трас.

XIX ст. в історії Португалії – це революції, зовнішні і внутрішні війни. Економіка Португалії, у тому числі її туризм, у другій половині XIX – першій половині XX ст. розвивалася головним чином за рахунок її африканських колоній. Колонії були джерелом природних ресурсів і в той же час районами «експорту» надлишкового населення. Завдяки колоніям та їх ресурсам на межі XIX-XX ст. Португалія розвивалася дуже активно, це помітно і по архітектурі португальських міст. Головні «парадні» вулиці і площі Лісабона і Порту забудовані будинками в стилі «арте нуово» («модерн»), що утворюють чудові архітектурні ансамблі [22].

Дитячий письменник Г. К. Андерсен (1805-1875 рр.), подорожуючи по Португалії в 1866 р., цілий місяць гостював у садибі гостинного лісабонського буржуа О'Нейлла. Великий казкар охарактеризував Лісабон як «світлий і прекрасний», захоплювався акведуком Агуа Лібре (Вільні води) і пасторальним пейзажем покритих зеленню гір і долин навколо. Особливо його вразили скульптури на кладовищі Семітерію-душ-Прасерес і Палац Паласиу-даш-Несесідадеш, але обурили ціни на прокат карет для прогулянок по місту, які він характеризує як «абсолютно неприйнятні». Андерсен із захопленням подорожував Португалією. «У цій райській природі здається, що життя тече весело і безтурботно», – писав він. Прощаючись з країною, Андерсен занотував: «Я хотів би повернутися сюди, проте, ймовірно, більше ніколи не зможу відвідати цю далеку і прекрасну країну, де відчував себе настільки ж добре, як і на батьківщині» [55].

Після революції 1910 р. Португалія почала відставати за рівнем і темпами соціально-економічного розвитку від інших країн Європи. Внутрішні проблеми країни поглиблювалися її колоніальними проблемами. Португальські заморські володіння були більше ніж колоніями, вони були останнім матеріальним свідомством «золотого століття» Португалії – епохи Великих географічних відкриттів. До середини 70-х рр. минулого століття стала очевидною

неминучість відходу португальців з Африки. Разом з португальською армією з Африки йшли португальські селяни, робітники, інтелігенція, працею яких власне і були створені основи добробуту заморських володінь.

Але незважаючи на складне економічне становище країни, в цей час люди починають вже регулярно здійснювати подорожі за кордон на відпочинок, лікування, в релігійних, освітніх та економічних цілях. Починає розвиватися і вдосконалюватися інфраструктура. В результаті швидкого розвитку транспортних систем, лібералізації умов праці і зростаючому прагненню до добробуту туризм перетворився на важливий аспект життєдіяльності суспільства [36].

У 1986 р. Португалія разом з Іспанією вступає в Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), в 1993 р. перетворене на Європейський Союз (ЄС). Вперше з часів Генріха Мореплавця Португалія «відвертається» від океану і починає переорієнтацію своїх економічних зв'язків на континентальну Європу. Однією з основних галузей спеціалізації португальської економіки стає туризм, оскільки країна не входила до числа найбільш індустріально розвинених держав, а тому залишалась одним з найбільш екологічно чистих регіонів Європи. Перспективи розвитку туризму в Португалії чудові. Тут є все – тепле море і піщані пляжі, невисокі і легко переборні гори, старовинні замки і чудові міста з архітектурними пам'ятками всіх епох і стилів, чудово розвинена мережа шляхів сполучення і місця розміщення, розраховані на туристів з абсолютно будь-яким достатком. Після вступу Португалії до ЄС значного розвитку в країні зазнав діловий туризм.

Крім цього, країна починаючи з 1980-х р. посідає впевнене місце серед країн – лідерів виноробної галузі, зокрема завдяки виробництву знаменитого портвейну (vinho de porto). У самій Португалії портвейн не надто популярний, але за її межами виконує функцію одного з символів країни.

Дослідивши історію зародження спеціального туризму на території Португалії можна зробити висновок, що він зароджується у часи Середньовіччя. Одним з перших видів спеціального туризму в Португалії почав

розвиватися релігійний туризм. Подальший розвиток спеціалізованого туризму в Португалії пов'язаний з епохою Великих географічних відкриттів. Крім того, набуває популярності відпочинок на термальних водах, які на території Португалії наявні у великій кількості, що стало початком запровадження туризму з метою оздоровлення. Крім цього, країна починаючи з 1980-х рр., посідає гідне місце серед країн – лідерів виноробної галузі, зокрема завдяки виробництву знаменитого портвейну. Таким чином, спеціалізований туризм у Португалії має давні історичні традиції.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ

2.1. Розвиток спеціальних видів туризму у Португалії

Португалія є популярним і перспективним місцем відпочинку. До початку періоду пандемії країну щорічно відвідувало від 15 до 17 млн. осіб. Цьому сприяють величезний культурно-історичний і природно-кліматичний потенціал, добре розвинена інфраструктура туризму, доступні ціни та інші фактори [66].

У Португалії широко розвинені практично всі види спеціалізованого туризму: релігійний, діловий, екологічний, кінний, гірський, водний, сільський туризм. Країна володіє чудовими курортними зонами, де можна здійснити подорож будь-якої складності і напрямку: Лісабонська Рив'єра, з великою кількістю пам'яток і аристократичним духом; Алгарве, з чистими пляжами, цілющим повітрям, масою розважальних заходів і різними видами водного туризму; острів Мадейра, з його неповторністю, поєднанням старих традицій і сучасної готельної інфраструктури – все це дає величезні можливості у виборі для туристів.

Серед найбільш популярних спеціальних видів туризму у Португалії варто назвати спортивний туризм, а також подієвий туризм, пов'язаний з відвідуванням спортивних заходів. Варто зробити акцент на гольф-туризмі, футболі, автоспорті та серфінгу, що на сьогоднішній день вважаються дуже популярними та поширеними видами спортивного туризму в Португалії.

Футбол на сьогоднішній день є найпопулярнішим видом спорту в Португалії, а серед інших видів активного спортивного туризму провідне місце належить гольфу та серфінгу. Водночас у країні популярні також інші види спортивного туризму, для розвитку якого в Португалії існують всі умови.

Популярність футболу у Португалії стала важливим чинником для вибору цієї країни як місця проведення 12-го Чемпіонату Європи з футболу (порт. UEFA Campeonato da Europa de Futebol Portugal 2004), який проходив з

12 червня по 4 липня 2004 р. Тоді країну відвідали мільйони любителів футболу з усієї Європи [1].

Португалія і сьогодні залишається однією з «футбольних» країн Європи і світу. Вона є батьківщиною цілої плеяди великих гравців – Еусебіо, Луїса Фігу, Кріштіану Роналду. Збірна Португалії – одна з найкращих у Європі, яка виграла Євро-2016 УЄФА та Лігу націй УЄФА 2018-2019. Португальська команда стала срібним призером на Євро-2004, фінішувала третьою на Кубку світу 1966 р. та четвертою у 2006 р. Португалія була країною-господарем під час фінальної частини першого в історії турніру збірних Європи Ліга націй УЄФА (2018-2019 рр.) та на Євро-2004. Спортивний клуб «Бенфіка» був заснований у Лісабоні 28 лютого 1904 р., «Бенфіка» вважається однією з команд-засновників чемпіонату Португалії, заснованого в 1933 р., та є одним з найбільш титулованих клубів Португалії.

Португалія має чудові умови для розвитку та популяризації *гольфу*, а регіон Алгарве – є одним з найкращих місць для гольф-туризму в Європі. У Португалії проводиться щорічний турнір Portugal Masters – це професійний європейський турнір з гольфу для чоловіків, який вперше був зіграний у жовтні 2007 р. Турнір проводиться на спроектованому Арнольдом Палмером полі для гольфу Dom Pedro Victoria у Віламоурі, Алгарве. Призовий фонд складає 3 мільйони євро, що робить його найбагатшим турніром з гольфу в країні.

Традиційно турнір проводиться восени, хоча пандемія COVID-19 внесла певні зміни у спортивний календар. Так, цього року турнір мав відбутися з 29 квітня по 2 травня 2021 р., але було оголошено про перенесення турніру через постійні труднощі в подорожах, спричинені пандемією.

Чемпіони-гольфісти визнають, що наявна гольф-інфраструктура є на високому рівні якості. Це дозволяє країні приймати еліту професіоналів у галузі гольфу. Захід щорічно висвітлюється міжнародною пресою, що не залишає байдужим спортсменів та просто поціновувачів даного спорту.

Зазвичай на заході присутні близько 40 тисяч глядачів і придбати квиток є завданням не з простих. Частіше за все грають найкращі гравці Європи.

Турнір піднімає позиції Алгарве та Португалії на світовому рівні, сприяє популяризації країни як однієї з найкращих у світі для заняття гольфом.

Також не останнє місце в спортивному туризмі займає *автоспорт*. Ралі-де-Португалія – одна з найвідоміших ралійних гонок, яка є етапом чемпіонату світу з ралі.

Величезною популярністю користується Гран-прі Португалії (Grande Prémio de Portugal) – автоспортивна подія, вперше проведена в 1951 р., яка є одним з етапів чемпіонату світу з автомобільних гонок у класі Формула-1. Спочатку захід проводився в м. Порту на трасі Боавішта. У 1958 р. етап увійшов до чемпіонату світу гонок Формули-1 та пройшов на трасі у м. Лісабон, а після знову повернувся до Порту. Подією, яка звернула на себе увагу великої кількості прихильників гонок, стало відкриття нового автодрому Ешторіл. У 1970-х р. саме тут проводились гонки у класі Формула-2. У 1997–2019 рр. етапи гонок у Португалії не проводились, але цього року, 2 травня 2021 р., відбувся черговий етап Формули-1 у м. Портіман на автодромі «Алгарве». Див. Додаток А, Рис. А.5., Рис. А.6.

Крім вище перерахованих видів спортивного туризму, слід згадати і про *теніс*, який також практикується на території Португалії і є розвиненим та популярним. Відкритий чемпіонат Ешторіла – це чоловічий професійний міжнародний тенісний турнір, що проходить навесні в м. Кашкайш на відкритих ґрунтових кортах. З 1990 р. у передмісті Лісабона, містечку Оейраш, проходить чоловічий турнір, який отримав найменування Відкритого чемпіонату Ешторіла за назвою центрального корту місцевого тенісного стадіону. З 2009 р. турнір належить до серії АТР – Асоціація тенісистів-професіоналів (Association of Tennis Professionals), з призовим фондом близько 586 тисяч євро і турнірною сіткою, розрахованою на 28 учасників в одиночному розряді і 16 пар.

Черговий турнір пройшов на території Португалії 26 квітня – 2 травня 2021 р. Крім того, Португалія також пропонує тенісні школи та табори для навчання з нуля або підвищення рівня вже набутих вмінь та навичок.

Найпопулярніший табір знаходиться в регіоні Алгарве (Markson Tennis Academy Algarve), цей тенісний центр заснований у 1986 р. та може похвалитися високим професіоналізмом тренерського [77].

Португалія пропонує безліч варіантів і можливостей займатися професійним спортом. *Серфінг* на території Португалії дуже розвинений та є доступним цілий рік. Атлантичне узбережжя Португалії славиться великими хвилями, які приваблюють любителів серфінгу. Майже все узбережжя Атлантичного океану створює якісні хвилі для заняття серфінгом для різних рівнів підготовки. Найпопулярнішими серед серферів пляжами вважаються Амаду, Арріфану, Беліче, Кастелехо, Фару, Тонель та Завіал. Важливим заходом, на який збираються професіонали та глядачі, є турнір ASP World Championship Tour 2013 Rip Curl Pro Portugal – це професійні змагання з серфінгу в рамках Всесвітнього туру World Surf League, що проводяться щороку в жовтні на пляжі Супертубос у м. Пеніш, яке вважається столицею серфінгу.

Любителі серфінгу в Португалії відмічають, що цілорічний період поділяється на теплий та холодний сезони. Теплий сезон для серфінгу триває з середини травня до середини вересня, в цей період найбільша кількість сонячних днів, найменша ймовірність дощу, найбільш тепла температура води і повітря. Під час теплого сезону серфінгу хвилі найкраще підходять для новачків і серферів середнього рівня. Холодний сезон для серфінгу триває з кінця вересня і до початку-середини травня. В цей час температура води і повітря досить низька (середня температура січня – 14 градусів), можуть бути дощі і похмура погода. Зате хвилі в цей час підходять серферам будь-якого рівня – є і маленькі хвилі з піною для початківців, і великі зелені хвилі, які загортаються в труби, які дуже любляють професіонали. Варто зазначити, що в жовтні, листопаді та квітні серфінг у Португалії найбільш комфортний з усіх місяців холодного сезону, оскільки в ці місяці тепліша температура повітря і води, ніж в грудні, січні, лютому і березні. З травня по вересень – найкращий

час для навчання серфінгу в Португалії, оскільки в цей час максимально тепла і сонячна погода, приємні невеликі хвилі, які дуже добре підходять для новачків.

Крім того, в Португалії досить велика кількість шкіл з серфінгу (серфінг школа на півострові Балеал, школа у м. Лагуш, м. Кашкайш та м. Пеніш та ін.).

До звичного навчального пакету входить найпотрібніше: уроки серфінгу, прокат борду і гідрокостюму, медична страховка, а також трансфер до пляжу і назад. Також пропонується проживання у серфінг-таборах. Деякі табори у таких містах, як Пеніш та Кашкайш, пропонують навіть екскурсійну програму місцевими туристичними дестинаціями. Попит на серфінг у Португалії стабільний, тому набувають популярності серед любителів серфінгу спеціально розроблені серфінг-тури. Зараз такі тури організовуються декілька разів на рік.

Також серед португальських та іноземних любителів *каное* значною популярністю користується м. Лагуш. Туристів приваблює не лише можливість займатися улюбленим видом спорту, але й численні печери, скелі, чудові краєвиди. Зазвичай каное організовуються для груп під час літнього сезону. Найкращий сезон для каное в Португалії – вересень. У м. Лагуш організовуються тури на каное та байдарках, але важливим фактором, через який не кожен зможе дозволити собі даний тур – є його вартість, оскільки цінова політика коливається від 1 тисячі доларів і вище. Можливість організації такого виду туризму присутня і на території регіону Алгарве, оскільки води Алгарве також придатні для веслування на байдарках та каное. Крім того, у португальській провінції Монтемор-у-Велью у 2018 р. проводився чемпіонат світу з веслування на байдарках і каное – ICF Canoe Sprint World Championships Montemor. Збірна України також брала участь у чемпіонаті світу з веслування на байдарках і каное в Португалії.

Велосипедний спорт. Завдяки м'якому, приємному клімату, без різких коливань температури, і яскравому сонцю протягом всього року, в Португалії існують оптимальні умови для знайомства з країною під час подорожі на велосипеді. Вічнозелені пейзажі тут не роблять велоспорт виснажливою подією.

Різноманітність трас дозволяє варіювати маршрути різної складності, починаючи від комфортних простих за рівнем складності доріг з використанням звичайного туристичного велосипеда до складних екстремальних гірських трас з використанням гірського спеціального велосипеда і потрібним рівнем фізичної підготовки. Кількість велосипедних маршрутів у Португалії дедалі збільшується. Деякі готелі спеціально обладнані так, щоб зробити перебування у них зручним для гостей-велосипедистів, з переліком усіх необхідних послуг для відновлення сил, з можливістю взяти напрокат велосипед та ін.

Один з найпопулярніших веломаршрутів Португалії йде вздовж Атлантичного узбережжя, від прибережного містечка Сагреша до кордону з Іспанією. Це приблизно 160 км уздовж Атлантичного узбережжя. Під час велосипедної подорожі є чудова можливість помилуватися пейзажами та дивовижними краєвидами. Регіон Алгарве відомий своїми велосипедними доріжками та велосипедними прогулянками. Тут є веломаршрути будь-якого рівня складності і підготовки. Все південне узбережжя Алгарве – чудовий варіант для любителів велоспорту. Безліч трас проходять уздовж сільської місцевості серед тиші і спокою. Велотуризм також розвинутий у прибережному курортному місті Кашкайш.

Серед інших спеціальних видів туризму, які розвинуті у Португалії, слід назвати *екологічний* туризм. Під екологічним туризмом розуміється вид туристичної діяльності, в якій досвід відвідувача пов'язаний з широким спектром продуктів, які зазвичай пов'язані з природною діяльністю, сільським господарством, сільським способом життя, культурою, риболовлею та визначними пам'ятками. Екотуризм розвивається у сільських районах із наступними характеристиками:

- низька щільність населення;
- ландшафт та землекористування, в яких переважають сільське та лісове господарство;
- традиційна соціальна структура та спосіб життя.

Мандрівники відвідують Португалію з метою проведення часу на природі. Особливо цей напрям поширений серед сімей з дітьми, хоча такий туризм корисний для людей будь-якої категорії віку і інтересів. Провести час на природі та відновити здоров'я та самопочуття на свіжому повітрі було і буде актуальним і важливим. Для поціновувачів зеленого туризму в Португалії є місце, яке буде цікавими для відвідування – Лаврові ліси острова Мадейра (Laurissilva da Madeira), які у 1999 р. внесені до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Вічнозелені ліси Лаурісільва – унікальний природний ландшафт острова Мадейра. Цей тип лісу майже зник з поверхні землі, але на Мадейрі зберігся в своєму різноманітті унікальних видів флори і фауни. Багато видів рослинності Лаурісільви на Мадейрі відносяться до реліктів третинного періоду [88]. Див. Додаток А, Рис. А.3.

У Португалії є місце, яке вражає та приваблює увагу туристів, які надають перевагу *релігійному* туризму. Всесвітньо відомим місцем паломництва на території Португалії є м. Фатіма. Місто стало відомим і відвідуваним після чудесного явища Діви Марії дітям у 1917 р. Цю подію визнано церквою через справжнє диво. Щорічно 13 травня до міста приїжджають сотні тисяч католиків, адже місто визнане духовним центром Португалії. Головним місцем паломництва вважається великий майданчик-перед церквою Святої Діви (у 1928 р. була побудована площа в два рази більшою, ніж площа Святого Петра у Ватикані, щоб могла вмістити велику кількість відвідувачів). На сьогоднішній день місто Фатіма набуло міжнародного значення, де час від часу проводяться різноманітні релігійні заходи.

Географічні особливості Португалії не дозволяють їй масово розвивати *гірськолижні курорти*, але все ж таки у внутрішніх районах Португалії, у гірському масиві Серра-да-Ештрела (Serra da Estrela) сформувалися центри гірськолижного туризму з головним містом Ковільян [13]. Це найвищий гірський масив Португалії, частина якого знаходиться на висоті від 1500 м. Найвища гора в Португалії – Торре (Torre) – має висоту 1993 м. На ній

збудовано невелику кам'яну вежу, щоб дотягнути до висоти 2000 м. На горі Торре розташований невеликий гірськолижний курорт, інфраструктура якого знаходиться вище від трас.

Одним з важливих напрямків діяльності туристичного бізнесу в світовому форматі є просування і розвиток на міжнародному ринку сучасної концепції ділового туризму та індустрії MICE. Доречним є відзначити розвиток MICE сегменту (англ. Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions – укр. зустрічі, програми та тури для мотивації, конференції, виставки) та можливостей бізнес-туризму на території Португалії.

Діловий туризм стабільно займає провідні позиції в туристичній галузі країни. Перебуваючи на надзвичайно високому рівні, він щорічно вдосконалюється – оновлюється інфраструктура, з'являються наві компанії, які займаються організацією ділових заходів на території всієї держави. За версією Міжнародної асоціації конгресів і конференцій (ICCA Ranking – англ. International Congress and Convention Association), Португалія займає 10-е місце за кількістю зустрічей у світовому рейтингу 2019 р. Орієнтовна загальна кількість учасників близько 130 тис. чоловік, що відвідали країну з метою в сфері бізнесу, де Португалія посідає 12-е місце за версією ICCA Ranking серед інших країн світу. Що стосується Лісабона, то столиця посідає 7-е місце в Європейському рейтингу країн за кількістю зустрічей (342) та 2-е місце в світовому рейтингу міст за кількістю бізнес зустрічей у 2019 р. (190 зустрічей, 91 тис. учасників), поступаючись тільки Парижу за загальною кількістю зустрічей [74]. Див. Додаток А, Рис. А.7,8,9,10.

Лісабонська туристична виставка BTL (Bolsa de Turismo de Lisboa) проходить з періодичністю раз на рік, і, не дивлячись на досить коротку історію свого існування (перша виставка подібної тематики пройшла в Лісабоні в 1989 році), BTL встигла зарекомендувати себе як професійна подія для гостей з усього світу [75].

Туристична виставка BTL – найбільший у Португалії захід, присвячений подорожам, туризму і відпочинку. Щорічно тут демонструються новітні

пропозиції сфери туризму, розробляються туристичні маршрути і проводяться маркетингові дослідження для прогнозування розвитку галузі на найближче майбутнє. На захід збираються представники туристичних фірм зі світовим ім'ям, власники туристичних комплексів, спортивних клубів та готелів, туроператори. Дана виставка повинна була бути проведена і цього року в Лісабоні у травні 2021 р., але через ситуацію з пандемією на COVID-19 захід перенесений на 2022 р.

Також у Португалії проходить спеціалізована виставка ресторанного і готельного бізнесу *Hotes Europe*. Її відвідують топ-адміністратори провідних готельних мереж, закупівельних компаній, компаній дизайну інтер'єрів та архітектури з Європи, щоб зустрітися із провідними вітчизняними та міжнародними постачальниками, що представляють інноваційні продукти та послуги [47,76].

До *подієвого туризму* в Португалії можна віднести не тільки відвідування спортивних заходів, про згадувалося вище. У країні проходять різноманітні щорічні фестивалі та карнавали, які популярні не лише серед відвідувачів країни, а також і серед місцевих жителів. Вважається, що історія карнавалу бере початок у XIII столітті під час правління Афонсу III. У Португалії святкували триденний період, що передував вступу до Великого посту.

Найважливішим карнавалом країни є карнавал «Торреш Ведраш», який проходить у лютому. В цей місяць португальці проводять масові заходи – барвисті, яскраві, завзяті і дуже галасливі. Щороку дати змінюються, адже вони залежать від церковного календаря, оскільки відразу після закінчення свят починається Великий піст. Поки не прийшла його пора, жителі країни й гості веселяться. Країна з головою занурюється в святкування, і навіть в школах оголошуються канікули. Захід щоразу відвідують десятки тисяч людей. Вперше подія відбулася в 1912 р. і до сьогодні ця традиція зберігається. Карнавал «Торреш Ведраш» відрізняється від інших тим, що має власну тему. Щороку заздалегідь оголошується тематика заходу. Відвідувачам не є обов'язковим маскуватися відповідно до тематики, суворо цього дотримуються учасники

карнавалу, але є шанс відчувати себе зайвим на цьому святі без тематичного вбрання. Карнавал «Торреш Ведраш» здебільшого проходить на відкритому повітрі в центрі міста [78].

Сьогодні карнавал «Торреш Ведраш» проходить як весела вечірка і чудовий барвистий парад, на якому панують фантастичні костюми, маски, гумористичні фігури з величезними головами в супроводі музики і сміху. Це час загальних веселощів, коли дозволені жарти, розіграші, сатира, сміливі експерименти, адже за португальською приказкою «Ніякий карнавал не приносить зла».

У кожного міста свій сценарій, і якщо в м. Торреш Ведраш процвітають традиції перевдягання, то в м. Лоле проходять яскраві паради в бразильському стилі в поєднанні з португальською традицією вуличних розваг, під час яких люди обливають один одного водою і обсипають борошном або сажею.

Першого дня зранку карнавал починається з дитячого параду, після до святкування долучаються і дорослі у дивовижних костюмах. Вони прямують через все місто до виставкового павільйону Експо-Торреш. Кульмінацією дня вважається церемонія зведення на престол короля карнавалу. За традицією, мер міста передає символічний ключ від міста королю карнавалу, і з цього моменту місто повністю переходить під владу молоді.

Розвагами наступного дня є змагання різноманітних карнавальних груп, одягнених в ексклюзивні костюми, які представляють ідею заходу, марширують і пританцювують. Глядачі беруть участь у голосуванні за обраних фаворитів різними способами: наживо або в електронному вигляді.

Через весь історичний центр міста простягаються відкриті сцени, на яких також відбуваються різні дійства, але головним дійством є фестиваль, який кожного вечора проходить на площі Альберто Авеліно, де безперервно лунають запальні та темпераментні танці, а також є можливість почути пісні не тільки у виконанні професійних та популярних артистів, а й звичних любителів поспівати. Кожен може долучитися до участі у виступах, що дуже до вподоби відвідувачам свята. У третій день на вулиці встановлені алегоричні платформи,

так звані «поплавки» (*carros alegóricos*) – це рухомі сцени, на які встановлені величезні карикатурні фігури знаменитостей, політиків, футболістів та інших відомих постатей. Розмір платформ досягає 14 м у довжину і 4 м у ширину, а фігури на них бувають висотою до 6,5 м. Як правило, мізансцени вибудовують на актуальні теми сьогодення, відображаючи політичні події в світі і в країні.

Масивні великі голови (*cabeçudos*) – обов'язкова символіка карнавалу в Торреш Ведраш, вони добре помітні в карнавальній ході, рухаючись в ритмі гуркітливих барабанів.

Четвертого дня проходить так званий парад «без правил», до якого може долучитись кожний бажаючий, який закінчується конкурсом організованим міською радою перед головною ратушею міста.

Матрафони (*Matrafonas*) – найвеселіший символ португальського карнавалу, це переодягнені у жінок чоловіки. Таким чином, португальці розважаються, висміюючи недоліки жінок, а ті, в свою чергу, переодягаються у чоловіків. Традиція називається Марія Кашуші (*Marias Cachuchas*) – це також важливий аспект ідеології карнавалу, що має дуже давнє коріння.

Португальське торжество традиційно закінчується в «попелясту середу» спалюванням ляльки короля Ентрудо (*Entrudo*), що є символом відродження, очищення, народження нового через смерть старого. Зокрема не скрізь в Португалії спалюють опудало Ентрудо. У Лісабоні, наприклад, урочисто ховають сушену тріску Бакалян в завершенні карнавального святкування. І завершальний етап свята – чудовий карнавальний феєрверк, який можна побачити та почути будь-де.

У 2019 р. муніципалітет м. Торреш Ведраш прийняв для себе важливе рішення про піклування про екологічну ситуацію та зобов'язання щодо зниження впливу на навколишнє середовище під час проведення карнавалу, пройшовши сертифікацію *Eco Event Valorsul*. Це вимагає від муніципалітетів організовувати заходи таким чином, щоб зменшити вплив на навколишнє середовище під час його проведення. На заході є заборона щодо використання або вживання напоїв у скляних та пластикових пляшках, а в свою чергу

організація карнавалу допускає використання всіх видів паперових ємностей або еко-чашок [79].

Карнавал «Торреш Ведраш» є кандидатом на статус об'єкта Нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. Він є наймасштабнішим в країні, зокрема через величезну кількість заходів.

Проаналізувавши розвиток спеціальних видів туризму в Португалії, можна зробити висновок, що у Португалії розвиваються різні види спеціалізованого туризму, зокрема спортивного. Серед інших видів спорту особливою популярністю користуються футбол, гольф, теніс, автомобільним спорт та серфінг. Ці види спеціального туризму набули широкого розвитку серед місцевих жителів та туристів, чому успішно сприяють природні ресурси країни. Серед португальських та іноземних любителів каное значною популярністю користується м. Лагуш. Туристів приваблюють не лише можливість займатися улюбленим видом спорту, але й численні місцеві краєвиди. Крім того, у деяких районах Португалії набуває розвитку велосипедний туризм, кількість велосипедних маршрутів збільшується з кожним роком через сприятливі кліматичні умови для подорожей на велосипеді.

Позитивним моментом у розвитку туристичної галузі стало поєднання спортивного туризму з подієвим, зокрема відвідування спортивних заходів, що продуктивно впливає на кількість міжнародних прибуттів. Автоспорт є одним з ключових видів спеціального туризму на території даної країни, оскільки періодично проводяться етапи «королівських перегонів» Формули-1, що збирають великі натовпи фанатів та прихильників швидкості на автодромах Португалії. Подієвий туризм також приваблює туристів відвідуванням наймасштабнішого фестивалю «Торреш Ведраш», який проходить щорічно у лютому, до святкування якого долучається вся країна.

Географічні особливості Португалії не дозволяють їй масово розвивати гірськолижний туризм, але у внутрішніх районах Португалії, у гірському масиві

Серра-да-Ештрела (Serra da Estrela), формуються центри гірськолижного туризму.

Також свою нішу в Португалії займає релігійний туризм. Його центром є місто Фатіма, яке вважається релігійною столицею країни, яке щорічно збирає велику кількість вірян. Також у Португалії активно розвивається бізнес-туризм, у 2019 р. країна посіла 10-е місце світовому рейтингу за кількістю проведених бізнес-зустрічей. Одне з провідних місць серед усіх видів спеціального туризму посідає розвиток екологічного туризму.

Отже, на території Португалії розвинені практично всі види спеціального туризму. Більше того, її, природні ресурси та історико-культурна спадщина дозволяє стверджувати, що має великий потенціал для подальшого поширення всіх видів спеціального туризму.

2.2. Основні центри гастрономічного і винного туризму

Португалія – це унікальний колорит, самобутня культура, оригінальна кухня, кілометри чудових пляжів і безмежна Атлантика. Туристи вибирають курортні міста Португалії, щоб познайомитися зі спадщиною великої імперії і насолодитися проведенням часу на океанічному узбережжі на краю Європи.

У Португалії розвинуті майже всі види туризму. В цій країні туристи можуть отримати різні види туристичних послуг, тому важко сказати з якою саме метою сюди приїздять мандрівники. Але все ж таки останнім часом Португалія може похвалитися не просто звичайним пляжним туризмом, а дійсно представляє подорожуючим дуже цікаві програми, у тому числі в секторі гастрономічного та винного туризму (енотуризму).

Всесвітня туристична організація ЮНВТО визначає гастрономічний туризм як вид туристичної діяльності, який характеризується досвідом відвідувача, пов'язаного з продуктами харчування та супутніми товарами та видами діяльності під час подорожі. Поряд з автентичним, традиційним або інноваційним кулінарним досвідом, гастрономічний туризм може також

включати й інші пов'язані з цим заходи, такі як відвідування місцевих виробників, участь у харчових фестивалях та відвідування курсів кулінарії [86].

Підвидом гастрономічного туризму є енотуризм (винний туризм), метою якого є відвідування виноградників, виноробних підприємств, дегустація, споживання та придбання вина.

Гастрономічний туризм є одним із видів спеціалізованого туризму, основна мета якого знайомство з тією чи іншою країною через призму національної гастрономії. Для туристів-гурманів їжа – в першу чергу категорія культури, а тому національна кухня є досить важливим аспектом, своєрідною характеристикою країни, людей, етнічної історії, традицій, звичаїв. Сьогодні можна поїхати в гастрономічний тур до будь-якої країни, і Португалія не є винятком. Визнання ЮНЕСКО португальської кухні такою, що відповідає середземноморській дієті – об'єкту Нематеріальної культурної спадщини людства, – надало нового імпульсу розвитку гастрономічного туризму в країні [85]. Таким чином, традиційна португальська кухня, як і культура виноробства і споживання вина, а також колекція місцевих вин є важливим туристичним ресурсом Португалії.

З давніх часів основним джерелом доходу місцевих жителів, було рибальство і мореплавство, оскільки країна має довгу берегову лінію, яку омивають води Атлантичного океану. Тому улюблені страви португальців готуються з риби і морепродуктів. Для португальської кухні характерні ситні й колоритні страви, що поєднують солодке і солоне, важке і просте, корисне і шкідливе. Улюблена їжа поєднує в собі екзотику корених приправ, різноманітність східних спецій і чистоту смаку свіжих продуктів. Основу місцевої кухні складають овочі, м'ясо і риба.

Найвідомішими рибними стравами Португалії, які користуються значною популярністю серед туристів, є «бакальяу» (сушена солоня тріска, з гарніром з турецького горошку), «лапас» (смажені молюски), та ін.

Але не тільки рибними стравами славиться кухня Португалії. Є й інші страви, які яскраво характеризують національну кухню, зокрема «пірі-пірі»

(курячі стегенця з гострим червоним перцем), «фейжоада» (чорні боби, запечені з ковбасками, сушеним м'ясом, яловичими субпродуктами і часником), «сопа де легумес» (легкий овочевий суп), «саррабуло» (обсмажена свинина з печінкою, тушкована у вині). Кухня Португалії багата солодкими десертами. Численні кондитерські та кав'ярні пропонують широкий вибір десертів, які готують з молока, цукру, яєць, рису, кориці, ванілі, інжиру, мигдалю та кокосу.

Сьогодні Португалія пропонує своїм гостям відвідати ресторани класу люкс, ресторани з національною кухнею, ресторани з різною тематикою.

Є у Португалії ресторани, які славляться авторською кухнею. 27 таких закладів, відзначених мішленівськими зірками, розташовані у різних куточках країни.

Ресторан, відзначений однією зіркою, вважається дуже хорошим рестораном, який пропонує кухню на високому рівні.

Двома зірками відзначають ресторани з відмінною кухнею. Страви у цих ресторанах характеризуються відмінною якістю і заслуговують на спеціальне відвідування. У Португалії таких ресторанів на даний момент два – один в Албуфейрі (Albufeira), інший – у Поршеш (Porches).

Трьома зірками винагороджується виняткова кухня, де для не менше виняткових страв використовуються виключно найкращі інгредієнти. Але поки що в Португалії немає таких ресторанів.

У столиці Португалії Лісабоні розташовані декілька ресторанів, які нагороджені однією і двома зірками:

- *Ресторан Belcanto* – відкрився в 1958 р. і відноситься до лісабонської класики. З кухнею авторства шефа Жозе Авіллеша (José Avellez) поповнив список однозіркових ресторанів в 2013 р. Тут можна спробувати португальську кухню високого класу. Зазвичай має сезонне меню та дегустаційне меню.

Середня вартість обіду на одну особу становить близько € 95.

Адреса: Largo de São Carlos, 10, Lisboa.

- *Ресторан L'And Vineyards* – ресторан знаходиться у містечку Монтемор-о-Нову (Montemor-o-Novo) та є новачком у португальському «зоряному братстві». Кухня португальсько-алентежанська зі східними нюансами. Шеф кухар – Мігел Леффан.

Середня вартість вечері на одну особу становить близько € 60.

Адреса: Estrada Nacional 4, Herdade das Valadas, Apartado 122, Montemor-o-Novo.

- *Ресторан The Ocean* розташований у п'ятизірковому готелі VilaVita Parc. Шеф-кухар – австрієць Ганс Нойнер (Hans Neuner), який прибув до Португалії у 2007 р., через два роки отримав свою першу зірку, а другу – в 2011 р. Каже, що океан завжди присутній в його ресторані, демонструючи це своїми стравами з найсвіжіших морепродуктів. Кухня в основному національна – португальська, меню оновлюється щотижня, в залежності від продуктів і сезону.

Середня вартість вечері на одну особу становить близько € 170.

Адреса: Vila Vita Parc, Rua Anneliese Pohl, Alporchinhos, Porches.

- *Ресторан Vila Joia* – це, мабуть, самий «зоряний» ресторан Португалії. Завдяки австрійському шеф-кухарю Дітеру Кошина (Dieter Koschina) у 1995 р. ресторан отримав одну зірку, а в 1999 р. – і другу, яку не втрачав жодного разу протягом усіх цих років. Але цікавим моментом є те, що з 2012 р. Vila Joia – єдиний португальський ресторан, який присутній в списку 50-ти кращих гастрономічних закладів світового рівня, складеному британським журналом «Restaurant».

Середня вартість на одну особу становить близько € 140 за обід (меню з 3-х страв) та € 240 за вечерю (меню з 6-ти страв).

Адреса: Estrada da Praia da Galé, Albufeira.

Звісно, ці ресторани зможуть задовольнити жагу до пізнання португальської національної кухні навіть у найвибагливіших подорожуючих, у кожному з цих ресторанів можна знайти відмінну карту вин, що і не дивно, оскільки Португалія є однією з кращих виноробних країн у світі.

Туристів, які полюбляють пізнавати культуру та традиції країни через національну кухню, також є чим здивувати в Португалії. Фестиваль «Риба в Лісабоні» (Peixe em Lisboa) – вдалий приклад поєднання гастрономічного і подієвого туризму. Щорічний фестиваль проходить навесні і збирає туристів з усіх куточків світу. Цей фестиваль присвячений основним продуктам португальської кухні – рибі і морепродуктам. Одинадцять днів фестивалю в місті працює «Ринок гурманів» з кращою рибою і делікатесами, в тридцяти ресторанах і кафе проходять дегустації від найкращих кухарів Португалії та Європи, а в інших ресторанах Лісабона, відкритих з нагоди фестивалю, до півночі пропонують спеціальне меню. Головний майданчик фестивалю знаходиться в «Павільйоні Карлоса Лопеса (Carlos Lopes)» у парку Едуарда VII (Parque Eduardo VII). У програму фестивалю входять майстер-класи та кулінарні курси, на яких вчать готувати з риби, крабів, мідій, восьминогів і лангустів десятки страв і навіть десерти. Також фестиваль «Риба в Лісабоні» відомий своїм ярмарком португальських вин та веселими конкурсами.

На території Португалії широкого розвитку набув винний туризм. Його популярності сприяє те, що два виноробних регіони країни внесені до списку Світової спадщини ЮНЕСКО як культурні об'єкти на підставі таких критеріїв:

- (III) Об'єкт є унікальним або винятковим для культурної традиції або цивілізації, яка існує до сих пір або вже зникла (виноробний район Алту-Дору; виноробний ландшафт острова Піку).
- (IV) Об'єкт є видатним прикладом конструкції, архітектурного або технологічного ансамблю або ландшафту, які ілюструють значущий період людської історії (виноробний район Алту-Дору).
- (V) Об'єкт є видатним прикладом людської традиційної споруди, з традиційним використанням землі або моря, будучи зразком культури (культур) або людської взаємодії з навколишнім середовищем, особливо якщо він стає вразливим через сильний вплив незворотних змін (виноробний район Алту-Дору; виноробний ландшафт острова Піку).

Інші регіони Португалії також спеціалізуються на обслуговуванні туристів, які надають перевагу даному виду спеціального туризму. Основними регіонами винного туризму на теренах Португалії є: Алту-Дору, Алентежу, Алгарве, Лісабон, Сетубал, Дау, Мінью, Азорські острови, острів Мадейра та острів Піку.

У Португалії знайомство з місцевою кухнею обов'язково супроводжується дегустацією портвейну. Португалія є батьківщиною цього всесвітньо відомого кріпленого вина, яке виробляється на півночі країни, в долині річки Дору. Портвейн прекрасно поєднується з будь-якою національною стравою.

Широко поширена думка, що портвейн роблять у Порту. Насправді це не зовсім так – основні підприємства з виробництва цього вина розташовані на лівому березі річки Дору навпроти Порту, в місті *Віла Нова-ді-Гая*. Винний туризм – один з головних напрямків економічного розвитку цього міста. Конкуруючи між собою виноробні підприємства йдуть на найрізноманітніші хитрощі, щоб заманити до себе на дегустацію туриста, ну, а якщо вийде – і продати йому свою продукцію. Правда, портвейн, який продається прямо на заводі, коштує дорожче, ніж в магазині.

Згадуючи про портвейн і Порту неможливо не згадати, що *Історичний центр міста Порту* (Centro Histórico do Porto) входить до списку ЮНЕСКО з 1996 р. [89]. Див. Додаток А, Рис. А.1.

Порту – це не тільки столиця всесвітньо відомого портвейну, а й місто мостів, старовинних церков і барокових будівель.

В історичному центрі знаходиться романський собор XIII століття, найвища в Португалії вежа – Клерігуш, вокзал Сау Бенту, різнокольорові будиночки прибережного району Рібейра, вузькі середньовічні вулички та ошатні церкви, прикрашені традиційною плиткою азулежу.

Через Дору перекинуто безліч мостів, що зв'язують Порту з містом-супутником Віла Нова де Гайа. Деякі з цих мостів були побудовані за проектом

Гюстава Ейфеля, творця Ейфелевої вежі у Парижі, та його учня Теофіла Сейріга.

Чудове вино виготовляється по всій Португалії, проте найкраще вино поступає з регіону долини Дору. Виноробний регіон *Алту Дору* (Região vinhateira do Alto Douro) внесений до списку ЮНЕСКО в 2001 р. завдяки унікальному культурному ландшафту, який «відображає технологічну, соціальну та економічну еволюцію» [84]. Див. Додаток А, Рис. А.2.

Виноробні традиції в Алту Дору залишаються незмінними на протязі двох тисяч років. Пасторальна долина розкинулася у верхів'ї річки Дору, недалеко від міста Порту. Тут виготовляються найрізноманітніші сорти вина: бордо, бургундське, кріплені вина і портвейн. Можна зайнятися винним туризмом, і подорожуючи по виноробним господарствам, придбати декілька пляшок (або діжок) місцевого вина. Тут є можливість не просто подивитись на виноградники. Виноробні господарства Дору пропонують цікаві програми для туристів.

Кинта Валладо (A Quinta do Vallado). Одне з найбільш історичних (побудовано в 1716 р.) виноробних господарств зі своїми старими виноградниками долини Дору.

Сьогодні новий винний завод і винний підвал, поєднують сучасні технології з чудовою архітектурою, що робить це господарство одним з популярних місць для відвідування в долині Дору. В це місце туристи приїжджають не тільки на екскурсію, але і для відпочинку зі змістом – для більш глибокого знайомства з виноробним регіоном Дору. Ціна туру «Winery and Wine Cellar with the Vallado Wines Tasting» 15 євро.

Кинта Авеледо (Quinta da Aveleda). Популярна екскурсія включає в себе прогулянку по мальовничому парку, огляд музею, відвідування старої кухні, розливного цеху і дегустації одного виду вина і двох видів сиру, приготованих на власній сироварні. Заслуговують на увагу винні комори, в яких зберігається не вино, а агуарденте – виноградний спирт, що старіє у дубових бочках. Розлив відбувається після старіння не менше 12 років. Загалом Кинта Авеледо

виробляє 15 мільйонів пляшок на рік і експортує свою продукцію в понад 60 країн світу.

Крім візиту і дегустації, тут же в магазинчику можна купити вино, варення, оливкову олію, сир – усі продукти власного виробництва.

Адреса: Rua da Aveleda 2, 4560-570 Penafiel.

Кинта Пачека (Quinta da Pacheca). Винний Дім – Готель Кинта-да-Пачека є одночасно одним з кращих господарств регіону Порту і Дору та одним з найвідоміших готелів у стилі «чарівність туризму» Дору («turismo de charme» do Douro).

Кинта Пачека – історичне господарство, одне з традиційних виноробних господарств, де виробляють знаменитий портвейн. Господарство не є великим, але різноплановим і користується популярністю не тільки в енотуризмі. Крім екскурсії по виноробні і винних підвалах, тут можуть бути організовані винні дегустації, винні курси, семінари, обіди, вечери. Господарство дає згоду на організацію пікніків, велосипедних турів і навіть дозволяє туристам взяти участь у зборі врожаю. У 2015 р. господарство разом з готелем отримало звання кращого господарства у винному туризмі.

Адреса: Quinta da Pacheca, Cambres, Lamego, Portugal.

Кинта Сейшу (Quinta Seixo) – розташоване неподалік міста Піньян (Pinhão – Peso de Régua).

Господарство пропонує своїм туристам декілька типів екскурсій:

- «Класичний візит»: відвідування винзаводу з дегустацією вин – 6 €.
- Візит «Vintage» включає відвідування винзаводу з дегустацією вин п'яти сортів – 16 €.
- Відвідування винограднику: екскурсія по історичному винограднику, садом апельсинових дерев, з видом на річку – 18 €.
- Візит «Дору»: відвідування і розповідь про способи виробництва вина Дору – 10 €.

Крім того, адміністрація дає дозвіл на організацію романтичних побачень та пікніків у винограднику. Для туристів відкривається вид на фантастичні

пейзажі Дору та чудові можливості для проведення часу наодинці з природою – 35 €.

Адреса: Quinta do Seixo, Tabuaço, Valença do Douro, Portugal.

Португальський регіон *Алентежу* також відомий своїми виноробними господарствами, які вивели країну на міжнародний рівень. Білі вина цього регіону м'які і злегка кислі з ароматами тропічних фруктів, у той час як червоні є багатими, міцними, концентрованими і передають усі ароматичні компоненти, схожі на дикі червоні ягоди.

Червоні вина виробляються з різних сортів винограду, в тому числі Арагонеш (Темпранільо), Трінкадейра, Каштелан та ін.

Винний туризм також розвинений у південному регіоні *Алгарве*, який був знаменитий своїми курортами з чудовими пляжами. Останні кілька років багато сучасних господарств цього регіону почали виробляти якісний продукт, здатний конкурувати з вином традиційних виноробних регіонів Португалії. Через теплу погоду в Алгарве червоні вина виходять досить міцними, з низькою кислотністю, елегантними й ароматними, в той час як білі виходять свіжими і насиченими.

Кинта де Мата-Моурос (Quinta de Mata-Mouros). Виноградник площею 12 га, розташований поруч з Сільвешом, має досить цікаву історію. У XII–XIX століттях на цьому місці знаходилася Конвенція Носса-Сеньйора-ду-Параїсо і основна споруда цього монастиря збереглася до наших днів.

До найкращих виноробних регіонів Португалії відноситься і столиця держави *Лісабон*. Тут виробляється багато високоякісних вин, що експортуються по всьому світу. Регіон простягається вздовж узбережжя Атлантичного океану, тягнеться вглиб гір і пропонує широкий спектр сортів винограду, придатних для різних умов вирощування.

Південніше Лісабона знаходиться ще один центр виноробства – *Сетубал* (Сетубальський півострів). Цей регіон найбільш відомий вином Muscatel, але також виробляє солодкі кріплени, червоні і сухі білі вина.

Регіон *Дау* широко відомий виробництвом вин вищої якості. Виноград у цьому регіоні вирощується на великих висотах у ґрунті, який складається з граніту і сланцю. Вина тут легші, ніж в Дору, але багаті і добре структуровані з хорошою кислотністю.

Регіон *Мінью* відомий виробництвом легких, освіжаючих вин. Спеціалізація Мінью – *Vino Verde*, що означає – зелене вино. Це вино, виготовлене з незрілого винограду, забезпечує ідеальне поєднання з салатами, рибою, овочевими стравами і цитрусовими ароматами.

Острів *Мадейра* відомий виробництвом одного з найзнаменитіших кріплених вин в світі – мадери. Цей острів також є одним з регіонів, де вирощують виноград сорту мальвазія. Збагачені білі вина Мадейри можна розділити на сухі і солодкі сорти.

До маршрутів енотуризму Португалії входять також Азорські острови. Острів.

Виноробний ландшафт острова Піку (*Paisagem da cultura da vinha da ilha do Pico*) входить до списку світової спадщини ЮНЕСКО з 2004 р., що приваблює поціновувачів природи та вина з усіх куточків світу [87]. Див. Додаток А, Рис. А.4.

Назва острова Піку походить від назви сплячого вулкану, найвищої гори в Португалії. Розташовані на острові Піку виноградники займають площу в 987 га і вирощуються з XV століття.

Вони розділені на тисячі невеликих прямокутних ділянок – «куррайш», які огорожені від впливу вітру і морської води за допомогою зведених з базальту огорож – «муріньюш». З боку ця конструкція нагадує гігантський лабіринт з каменів, складених у вигляді колодязів, на дні яких росте виноград різних сортів.

Дослідивши гастрономічний та винний туризм Португалії, можна зробити висновок, що вони належать до найрозвинутіших видів спеціалізованого туризму у Португалії. Їхній популярності сприяє, зокрема, те, що два винних регіони країни внесені до списку Світової спадщини ЮНЕСКО як об'єкти, що є

унікальними для культурної традиції. Власники виноробних господарств вигідно використовують цей факт для залучення туристів на свої підприємства. Вони пропонують дуже цікаві екскурсії, які знайомлять з процесом виробництва всесвітньо відомих вин, з можливістю дегустацій продукції та навіть участі у повному виробничому циклі. Для розвитку гастрономічного туризму дуже важливим став факт визнання ЮНЕСКО португальської кухні такою, що відповідає середземноморській дієті – об'єкту Нематеріальної культурної спадщини людства. Ці різновиди спеціального туризму сприяють просуванню та збереженню місцевих традицій та різноманітності. Отже, гастрономія та винний туризм – це можливість активізувати та урізноманітнити туризм, посприяти місцевому економічному розвитку, залучити безліч різних професійних секторів та запропонувати нові види діяльності у первинному секторі.

2.3. Інфраструктура спеціальних видів туризму Португалії

Розвиток туристичної галузі вимагає створення відповідної інфраструктури, здатної задовольнити різноманітні потреби внутрішніх та іноземних туристів, у тому числі любителів спеціальних видів туризму. Основою туристичної інфраструктури є заклади готельного господарства. Готельний бізнес Португалії складає основу туристичного сектора країни, що традиційно є однією з найбільш пріоритетних галузей національної економіки, забезпечуючи близько 13% ВВП (для порівняння, частка сільського господарства у ВВП становить менше 3%).

У Португалії прийнято таку класифікацію готелів:

- апартамент-готелі (порт. *hotéis apartamentos*) – можуть бути від двох до п'яти зірок, відносяться до готелів з довготривалим розміщенням. Також чудово підходять для відпочинку з дітьми та поєднують у собі домашній комфорт та високий рівень готельного обслуговування;

- поусада (порт. pousadas) – частіше за все це історичні будівлі, які в минулому були замками, фортецями та сьогодні перетворені на місця з можливістю ночівлі;
- есталаджем (порт. estalagem) – комфортабельні приватні готелі (чотири- й п'ятизіркові), що залежать від особливостей місцевості;
- пансіон (порт. pensões) – бюджетний варіант ночівлі, бувають одно-, дво- і тризіркові. Найбільш комфортабельні з пансіонів – «албергарії»;
- мотелі (порт. motéis) – особливість розміщення полягає в тому, що такі готелі розташовуються близько до доріг та складаються з окремих номерів (дво- й тризіркові), вхід до яких здійснюється з вулиці; є місце для паркування;
- туристичні комплекси (порт. aldeamentosTurísticos) – розміщуються на обмеженій території, найчастіше на березі океану, де зосереджено весь комплекс послуг та допоміжне обладнання. Бувають трьох категорій – від трьох до п'яти зірок;
- туристичні апартаменти (порт. ApartamentosTurísticos) – вибір для тих, хто прагне до повної самостійності; бувають від двох до п'яти зірок.

Розвиток екологічного туризму призвів до того, що у сільській місцевості турист також має можливість вибрати садибу на будь-який смак, від хатинки до вілли, яка має архітектурну цінність.

Заклади розміщення в сільській місцевості поділяються на такі різновиди:

- відпочинок у садибі (ТН) – розкішні замські садиби, вілли та особняки, що становлять значну архітектурну цінність;
- сільський туризм (TR) – сільські хати, що передають особливості певної місцевості;
- агротуризм (AG) – селянські господарства, де постояльці можуть за бажанням брати участь у сільськогосподарських роботах;
- сільські туристські комплекси (ТА) – комплекси не менш як з п'яти будівель, які розміщені в історичних селах, традиційних поселеннях і

сільських центрах та передають особливості місцевої архітектури й ландшафту;

- замиські будинки (СС) – приватні будинки або невеликі готелі, зовнішній вигляд та архітектурне рішення яких передають місцевий колорит.

Індустрія гостинності Португалії має давні традиції. Ще за часів Римської імперії на території Португалії з'явилися заїжджі двори, які розташовувалися уздовж головних доріг у містах і селах на відстані один від іншого приблизно в 25 миль (40,225 км). Репутація власників приватних заїжджих дворів залишала бажати кращого, їх часто звинувачували в шахрайстві і темних справах, а власниць-жінок – у чаклунстві. У притулках (готелях) того часу проживання було небезпечним, часто протікали дахи. Служби безпеки в той час ще не існувало, тому була ймовірність і злочинства, і набігу грабіжників. Але, незважаючи на незручності і небезпеку, подорожі стали частиною способу життя всього суспільства.

У другій половині IV ст. з удосконаленням функціонування поштового зв'язку, коли він тривалий час поєднував в собі потреби в транспорті і в пересиланні звісток, уздовж доріг влаштовувалися заїжджі двори – «мансіонес» і «стабулярії». Таверни і заїжджі двори, призначені для обслуговування громадян нижчих станів, пропонували мінімальні умови для ночівлі та відпочинку, часто подорожуючі спали просто на соломі, а щоб не замерзнути в холодну пору року, притискалися до теплого боку свого коня. Мансіонес, як правило, будувалися з каменю, пропонували необхідний перелік послуг, у зимовий час вони обігрівалися. Деякі готелі обслуговували лише офіційних осіб по спеціальним документам, які видавалися державною владою. Дана традиція збереглася до наших часів у вигляді облаштування спеціальних приміщень для особливо важливих персон в аеропортах, на вокзалах і в інших місцях перебування туристів.

Повністю обладнаний заїжджий двір міг запропонувати практично все, що потребували мандрівники. Тут можна було поїсти, переночувати, змінити

їздових тварин (у стайнях великих заїжджих дворів налічувалося до сорока коней і мулів), візників, знайти слуг, людей, які повертали запряжних тварин на попередню станцію, ветеринарів, каретників [42].

Поступово готельна справа перетворюється на одну із значущих галузей, яка приносить істотний прибуток. Тому пізніше всі постійні двори, де зупинялися подорожні, стали державними.

Істотний поштовх будівництву готелів було дано в Новий час. Промислова революція призвела до появи паровозів, пароплавів, що відкрило еру сучасного масового туризму. Розвиток курортної справи в Португалії сприяв появі численних готелів, які розташовувалися поблизу бальнеологічних курортів, на узбережжі Середземного моря, на мальовничих островах. Після Другої світової війни відбулися суттєві зміни в суспільстві, що відбилося на організації засобів розміщення. До цього періоду відноситься поява перших мотелів для подорожуючих автомобілістів, будівництво готелів при аеропортах, будівництво готелів для сімейного відпочинку. В наступні роки з'являються нові види готелів: «замкові» готелі, екологічні готелі та ін.

Зараз португальський готельний бізнес представлений більш ніж десятьма групами: Pestana, Vila Gale, VIP Hotels, Bensaude Turismo, Fenix та інші, з яких найбільшою є група Pestana. Це – сімейна група, заснована у 1972 р. Мануелем Пештана, батьком нинішнього її президента – Діонісія Пештана.

За півстоліття успішного і стабільного розвитку група Pestana заробила авторитет як на національному, так і на міжнародному рівнях. Перший готель групи – Pestana Carlton Madeira – був побудований у м. Фуншале на Мадейрі і до цього дня є визначною туристичною пам'яткою острова. Нещодавно він був знову номінований на World Travel Award – престижну нагороду туристичної галузі, яку часто називають «Оскар» у світовому готельного бізнесі, в категорії «Europe's Leading Luxury Hotel». Сьогодні група Pestana присутня вже на трьох континентах і в 14 країнах – Португалії, Німеччині, Англії, США, Аргентині, Уругваї, Венесуелі, Бразилії, Марокко, Сан-Томе і Прінсіпі, Кабо-

Верде, Анголі, Мозамбіку і Південній Африці. Подальші плани керівництва групи Pestana включають відкриття готелів у кожній столиці Європи.

Існують дві марки готелів Pestana:

- Pestana Hotels Resorts – курортні готелі;
- Pousadas de Portugal – розкішні готелі.

Pousadas de Portugal – абсолютно особлива пропозиція, оскільки ці заклади розташовані в унікальних місцях – старовинних монастирях, замках і палацах, перетворених на виняткові розкішні готелі, де можна відчувати історію країни в поєднанні з висококласним сервісом групи Pestana, яка взяла на себе керівництво цією маркою в 2003 р. Ці готелі чудово підходять для незабутнього відпочинку і є ідеальним місцем для бізнес-зустрічей.

Група веде значну постійну роботу з реставрації та обслуговування спадщини Pousadas, унікальної в Португалії. Блискучим прикладом цієї роботи є Pestana Palace, флагманський готель групи в Португалії. Він розташований у центрі Лісабона, на високому березі річки Тежу, в колишньому палаці Valle Flôr, побудованому в 1904 р. за проектом італійського архітектора Ніколо Бігалья. Більше 10 років група Pestana витратила на реставраційні роботи, які дозволили повернути будівлі колишнє багатство і пишність. Pestana Palace зберіг у своєму вбранні чудові фрески, картини, вітражі, мармурові колони та інші деталі декору. У 1997 р. готель був визнаний національним пам'ятником Португалії.

Pestana Palace щорічно відзначається різними преміями, серед яких особливо виділяється World Travel Award для «Portugal S Leading Hotel» і Best Luxury – World Trip Advisor Traveler S Choice Award Category. Цей готель налічує 187 номерів і с'ютів, а також чотири королівських с'юта з антикварними меблями, полотнами відомих художників, з видом на розкішний тропічний сад, де розташовані два басейни – зовнішній і внутрішній. Останній є частиною розкішного Спа. Девіз для постояльців готелів Pestana – «Відчуйте себе королем». У готелях групи Pestana зупиняються знаменитості, які

відвідують Лісабон, включаючи керівників держав, відомих артистів і музикантів.

До готельного фонду Португалії належать також екологічні готелі, які знаходяться в селищах на природі, або готелі-замки, які колись були резиденціями королів та відомих осіб, а сьогодні звичайний турист може відчувати на собі цю величну атмосферу та доторкнутися до історії. До найцікавіших екологічних готелів Португалії відносяться:

- *Pedras Salgadas spa & Nature park*. Мова йдеться про екологічний будинок, який абсолютно немає нічого спільного з готелем. Комплекс складеться з семи будинків, усі вони знаходяться в зоні термальних джерел і щедрої рослинності. Вони спроектовані архітектором Луїшем Ребелу де Андраде і продумані так, щоб не виділятися серед навколишнього ландшафту. Від усіх будинків можна пройти до Pedras Salgadas Spa & Nature Park, термального парку, облаштованому за проектом архітектора Сиза Вієйра. Комплекс славиться сучасною архітектурою і термальною терапією [82]. Див. Додаток Б, Рис. Б.1.
- *Vila Valverde Design & Country Hotel*. Садиба XIX століття, перетворена з урахуванням сучасних потреб. У закладі всього 15 номерів. Секрет цього місця полягає у використанні простору, розмірів і світла. Можливі найрізноманітніші варіанти дозвілля: відмінний зовнішній басейн влітку і критий узимку, прогулянки на велосипеді, дегустація вин у власному підвалі або просто прогулянку по садах, також готель пропонує необхідну інфраструктуру для любителів гольфу [83]. Див. Додаток Б, Рис. Б.3.

У 2012 р. у долині Дору був відкритий сільський готель Hotel Rural Quinta Vallado, який є одним з найсучасніших у регіоні. Перебування в готелі є особливим у жаркий день, коли є можливість відпочити біля басейну із зеленою галявиною в оточенні виноградників і оливкових дерев. Поряд з готелем розташований красивий господарський будинок, який потопає в квітах і фруктових деревах. Тут також є кімнати для гостей. Кинта Валладо має 13 номерів: 5 спалень розташовані в історичній будівлі, 8 кімнат – у новій

споруді. Ресторан з величезним скляним вікном та видом на пагорби з виноградниками доповнює комфорт. Домашня їжа зроблена за традиційними рецептами з місцевих продуктів задовольнить будь-якого гурмана. Гостям за бажанням пропонується декілька спеціальних програм, наприклад пікнік на вершині пагорба, де їжа і напої подаються в кошиках, або відвідування винних підвалів. Дуже цікавими для туристів є заходи, які включають, крім екскурсії, проживання і харчування, ще і участь у збиранні винограду та деяких процесах виноробства. Гостям також можуть запропонувати послуги спа процедур, піші і велосипедні прогулянки, поїздки на джипі, риболовлю і т.п.

Адреса: Hotel Rural Quinta do Vallado, Vilarinho dos Freires, Peso da Régua.

Ніч на одну особу коштує від € 100. Ціна пікніка € 35.

На території Португалії навіть присутні ено-готелі. Дійсно такий вид розміщення приваблює туристів, які орієнтуються на гастрономічний або винний туризм. Вино – невід'ємна частина і індивідуальна особливість даної країни, тому для задоволення потреб поціновувачів винного туризму створена мережа ено-готелів. Їх мало, але всі вони відмінної якості. Готель зазвичай знаходиться не в селі, а у невеликому селищі. Особливою рисою фасаду будинку є вибілені вапном стіни і характерні для місцевої архітектури риси. Інтер'єр просто унікальний. Всі номери зазвичай відрізняються один від одного своїм незвичайним дизайном. У погребі зберігається колекція вин з усієї країни, в якій особливе місце займають вина Дору .

Design&Wine Hotel у м. Камінья є одним з таких готелів. У його оформленні поєднується сучасний і історичний стиль XVIII століття. До послуг гостей – традиційні португальські вина, ресторан і спа-салон. У ресторані готелю можна замовити страви місцевої кухні, приготовані з регіональних продуктів, в енотеці – продегустувати чудові вина і традиційні закуски. У місцевості, де знаходиться готель, популярні такі активні види відпочинку як велоспорт, рибна ловля, дайвінг і піші походи. До числа зручностей готелю входять читальний зал і загальний лаундж. Також у розпорядженні туристів є спа-салон із сауною, турецькою лазнею, тренажерним залом і гідромасажною

ванною. В ено-готелі є критий басейн, в якому підігрів здійснюється сонячними панелями, тому температура води може змінюватися [81]. Див. Додаток Б, Рис. Б.2.

Оскільки одними з поширених видів спеціального туризму на території Португалії є спортивний та подієвий з відвідуванням спортивних заходів, то для реалізації та належного обслуговування туристів необхідним є наявність належної інфраструктури, орієнтованої на задоволення потреб таких туристів.

До найпопулярніших спортивних курортів з якісною інфраструктурою відноситься курорт Вале-до-Лобо, який розташований в 23 км від міста Фару середі пахучих соснових лісів, прекрасних озер і доглянутих парків. Він вважається одним з найкрасивіших і найстаріших курортів країни, який надає широкий спектр найрізноманітніших послуг. Вале-до-Лобо був заснований у 1962 р. як перший елітний курорт в Алгарве і ось уже на протязі 50 років дбайливо підтримує всі традиції першокласного сервісу. У наші дні це найбільший курорт класу «люкс» у всій Португалії. Це португальське місто привертає увагу перш за все світових знаменитостей і всіх шанувальників гри в гольф.

Головною гордістю курорту є його грандіозні спортивні споруди. Це два просторих поля для гольфу, кожне з яких включає в себе 18 лунок, причому деякі лунки знаходяться прямо на узбережжі, близько мальовничих скель. Місто було визнане найкращим гольф-курортом країни. Крім того, Вале-до-Лобо славиться найбільшим у Португалії тенісним клубом на 14 кортів, розкішним SPA-комплексом з басейнами, саунами, 12 процедурними кабінетами і садом, виконаним у східному стилі. Житловий фонд курорту представлений здебільшого елітними віллами, але є тут і більш скромні апартаменти [1].

Прайя-ду-Кабедело – це місце, яке відоме своїми водними видами спорту. У цій місцевості спортивним туризмом можна займатися цілий рік, у тому числі кайт-серфінгом, віндсерфінгом та іншими водними видами спорту.

Регіон Сан-Мігел – найбільший острів у складі португальського архіпелагу Азорські острови, який вважається найкращим місцем для любителів дайвінгу. Влітку та восени тут проводяться заходи з дайвінгу. Ці заходи приваблюють багатьох туристів та дайверів.

Дослідивши розвиток спеціальних видів туризму у Португалії, можна зробити такі висновки, що у Португалії розвиваються успішно майже всі види спеціального туризму, а особливо гастрономічний, винний та деякі спортивні види туризму. Такий розвиток супроводжується високим рівнем спеціальної інфраструктури. Отже, індустрія спеціалізованого туризму Португалії знаходиться на високому рівні і вдосконалюється відповідно до новинок та трендів у обслуговуванні. Сфера розміщення розвивається, але вже зараз пропонує великий спектр послуг своїм відвідувачам і крокує в ногу з розвитком спеціалізованого туризму. Крім готелів загального призначення, у Португалії створена мережа закладів, орієнтована на потреби прихильників спеціальних видів туризму. Зокрема, екологічні готелі та ено-готелі набувають найбільшої прихильності та популярності серед любителів даних видів спеціального туризму. Сучасна інфраструктури створює базу для подальшого розвитку спеціальних видів туризму у Португалії.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ

3.1. Проблеми та перспективи розвитку спеціального туризму в Португалії

У Португалії туризм вважається стратегічним сектором економічного розвитку, оскільки дає додатковий дохід торгівлі, транспорту та іншим сферам економіки. Він сприяє підвищенню ВВП, створенню нових робочих місць. Отже, впливає на підвищення і конкурентоспроможності країни на світовому рівні ринку туристичних послуг. Зважаючи на місце, яке займає туристична галузь в економіці країни, уряд Португалії дуже серйозно ставиться до розвитку індустрії туризму.

Країні знадобився час, щоб визначити довгострокову основну політику щодо туризму та створити стратегію розвитку туристичної індустрії. Зростання світового туризму представляє привабливі можливості для країн, які готові адаптувати свої природні конкурентні переваги до динамічних тенденцій світового туристичного ринку. Розгортання туризму як інструменту економічного зростання вимагає чітко продуманої туристичної стратегії. У цьому контексті Португалія не є винятком. Португалія має природну конкурентну перевагу на світовому туристичному ринку. Однак для того, щоб вона могла скористатися цією природною перевагою, португальські лідери туристичної галузі та політики мають приділяти особливу увагу реалізації продуманої та систематичної туристичної стратегії. Ця стратегія повинна враховувати як особливості своєї країни, так і досвід інших країн, які є конкурентоспроможними на світовому туристичному ринку.

Серед інших пріоритетів, стратегія розвитку туристичної галузі Португалії передбачає подальший розвиток спеціалізованих видів туризму. Екологічний туризм, а також активні види туризму пропонується розвивати у гірських районах країни. Відпочинок, лікувально-оздоровчий туризм та SPA-

послуги є пріоритетними для подальшого розвитку в Північному, Центральному регіонах, Алгарве, Лісабоні. Сільський туризм, гастрономічний та винний туризм розглядається як компліментарний до наявних видів туризму, особливо в регіонах з компактним розміщенням винних регіонів (півострів Сетубал, Порту і Дору, Вінью-Верде, Тежу тощо) та розвиненої туристичної інфраструктури.

У Португалії планування туризму не існувало до 1980-х р., коли в 1986 р. був опублікований перший Національний план туризму (Plano Nacional de Turismo). Згідно з цим планом, були створені 19 регіональних туристичних рад, зверталась увага на проблеми землекористування, а також інвестиції, професійне навчання, поширення номенклатури туристичних розваг, розвиток бальнеології, курортів та їх популяризацію з метою диверсифікації ринків та збільшення доходів.

На початку XXI ст. у Португалії було впроваджено стратегічне планування у туристичній галузі. Стратегічне планування в туризмі має велике значення, оскільки воно дозволяє максимізувати дохід від цієї діяльності та мінімізувати негативні наслідки, а в довгостроковій перспективі – забезпечити стійкий розвиток туристичного напрямку. Планування розвитку туризму на національному рівні допомагає визначити набір цілей, які мають намір розвивати цей сектор, шляхом визначення стратегій та політики, які могли б виконати цей намір.

У Португалії був розроблений «Національний стратегічний план туризму» (PENT – Plano Estratégico Nacional do Turismo), який визначив необхідні заходи для стійкого зростання показників цієї сфери. Перша версія PENT була затверджена постановою Ради Міністрів № 53/2007, від 4 квітня, і була розроблена на період 2006–2015 рр. Див. Додаток В, Рис. В.1.

Представляючи напрямки стратегічного розвитку туризму, PENT був структурований за 5 аспектами: територія, пункти призначення та продукти; бренди та просування і поширення; кваліфікація ресурсів; маркетинг; інновації та знання. Для його реалізації потрібно було виконання 11 проектів на різних

рівнях, що охоплюють декілька структур. Головною метою PENT було стійке зростання вище середнього європейського рівня розвитку туристичного сектору, яке передбачало щорічне зростання кількості міжнародних туристів більш ніж 5% та доходів – більш ніж на 9%. Свої цілі були визначені окремо для 7 португальських регіонів (Порто, Центр, Лісабон, Алентежу, Алгарве, Азорські острови, Мадейра). Стратегія ґрунтувалася на поєднанні двох елементів: по-перше, це туристичні ресурси, які відрізняють Португалію від інших конкуруючих напрямків (клімат; історія, культура та традиції), по-друге, це якісна сфера гостинності.

PENT декілька разів переглядався та уточнювався – у 2011 р. та у 2013 р. Останній перегляд був обумовлений необхідністю адаптації до стратегічних змін XIX століття, пов'язаних з фактором нестабільності на фінансових ринках. Крім того, в процесі реалізації PENT з'ясувалося, що отримані результати виявилися набагато нижчими від очікуваних, що свідчило про необхідність коректування плану. Стратегія 2013-2015 рр. продовжувала спиратись на 10 проектів, визначених у PENT. Для досягнення цілей було розроблено 8 програм та реалізовано 40 проектів.

У 2015 р. Turismo de Portugal (Національний орган з питань туризму) розробив новий стратегічний документ, який визначив завдання галузі на найближчі п'ять років. План дій «Туризм 2020» визначив керівні принципи державної політики в галузі туризму на період 2016-2020 рр., у тому числі були сформульовані фінансові пріоритети галузі.

Особливістю цього документу було те, що він визначив завдання, що стоять перед приватним секторі туризму, зокрема створення таких умов, за яких прибутковість приватного сектору в Португалії була вищою за аналогічний сегмент в інших країнах. На думку фахівців, вирішення цих завдань дозволить Португалії стати одним з десяти найбільш конкурентоспроможних напрямків на світовому туристичному ринку

«Туризм 2020» визначив 5 стратегічних цілей та інвестиційних пріоритетів в галузі туризму:

- під гаслом «залучити» – мається на увазі кваліфікація та валоризація території та її туристичних ресурсів;
- під гаслом «конкурувати» – мається на увазі посилення конкурентоспроможності та інтернаціоналізація туристичних компаній;
- під гаслом «навчати» – мається на увазі приділення більшої уваги навчанню та дослідженням, а також інновації в туризмі;
- під гаслом «спілкуватися» – мається на увазі просування та комерціалізація туристичної пропозиції країни та регіонів;
- під гаслом «співпрацювати» – мається на увазі посилення міжнародного співробітництва.

Іншим заходом, спрямованим на досягнення амбітної цілі перетворення Португалії на один з найбільш конкурентоспроможних та стійких туристичних напрямків у світі, стала розробка десятилітнього стратегічного плану розвитку галузі. 27 вересня 2017 р. Постановою Ради Міністрів Португальської Республіки було затверджено Стратегію туризму до 2027 р. (Estratégia Turismo 2027 – ET27). На думку фахівців, її реалізація матиме позитивний вплив на розвиток всієї національної економіки.

ET27 – це довгострокова стратегія розвитку туризму в Португалії, яка спрямована на досягнення таких цілей:

- забезпечити 10-річну стратегічну основу для національного туризму;
- забезпечити стабільність і пріоритетний розвиток національного туризму;
- сприяти інтеграції галузевої політики;
- забезпечити постійну взаємодію між різними агентами сфери туризму.

ET27 реалізується за допомогою проектів, які відповідають п'ятьом стратегічним напрямкам, визначеним документом пріоритетними:

- цінувати територію (спираючись на історичну та культурну спадщину, зберігаючи її автентичність та вдосконалюючи пропозицію, щоб краще відповідати потребам відвідувачів);

- стимулювати економіку (підвищення конкурентоспроможності туристичного сектору, стимулювання інновацій та залучення іноземних інвестицій);
- розширювати знання (роблячи акцент на навичках, якісних робочих місцях та підвищення рівня професійної освіти);
- створювати мережі і об'єднуватися (покращення співпраці між зацікавленими сторонами);
- проектувати Португалію (сприяння позиціонуванню Португалії як привабливого місця для відвідування, інвестування, проживання та навчання) [73].

Окрім зазначених стратегічних планів, слід зазначити, що в Португалії туризм також регулюється низкою інших документів. у тому числі програмами територіального розвитку на різних рівнях (національному, регіональному і муніципальному). Розвиток галузі позитивно впливає на розвиток багатьох регіонів, сприяє підвищенню якості життя їхнього населення.

Хоча загалом туризм сприяє економічному розвитку країни, тим не менш це може привести і до певних негативних наслідків. Наприклад, прагнення до постійного збільшення кількості туристів може потягти за собою нераціональне використання природних та культурних ресурсів, погіршення екологічної ситуації. Швидке зростання галузі означає перенаселеність у великих містах, особливо у місцях розташування визначних пам'яток. Як наслідок, зростає напруженість у стосунках між жителями та гостями таких міст, як Барселона, Венеція, Амстердам, Лондон, Мадрид, Кіото, Майорка. До цього списку увійшли Лісабон та Порту.

Останні роки перед пандемією у Португалії характеризувалися постійним зростанням кількості туристів до цієї країни. Так, за даними Всесвітньої туристичної організації ООН, Португалія прийняла 6,8 млн. іноземних туристів у 2010 р., за наступні п'ять років ця цифра зросла до 18,2 млн. у 2016 р. За словами міністра економіки Португалії Мануеля Калдейра Кабрала, у 2017 р. та 2018 р. надходження від туризму зросли відповідно на 17% та 14%.

Водночас цей процес мав і певні негативні наслідки, Зокрема, у Лісабоні і Порту суттєво зросла вартість життя. Із збільшенням дешевих рейсів та створенням тисяч короткострокових житлових приміщень типу Airbnb, масовий туризм потяг за собою збільшення цін на житло на 20%. Яскравий приклад: у Лісабоні у 2018 р. на кожного жителя міста припадало 9 туристів. У Порту на одного жителя припадає 8 туристів; в Албуфейрі, в Алгарве – на одного жителя припадає 39 туристів. Для порівняння, однакове співвідношення становить приблизно чотири до одного в Лондоні та п'ять до одного у Барселоні. Для розміщення всіх цих людей потрібні квартири, які не приносять користі місцевим жителям.

Перед туристичною галуззю Португалії стоять й інші проблеми, які потребують вирішення. Так, пік туристичного сезону в Португалії припадає на липень-вересень. Зростання завантаження готелів відзначається також у першій половині лютого (Карнавал) і третій декаді грудня (Різдво). У міжсезоння (зима, весна, осінь) готелі в місцях масового відпочинку завантажені на 20-30%. Виняток складає Мадейра, де заповнюваність готелів не опускається нижче рівня 50%. Оскільки найбільшою популярністю в Португалії користуються літній і початок осіннього сезону, то суттєва частка відвідувачів припадає саме на цей період. У літні місяці в пік туристичного сезону спостерігається нестача кадрів для обслуговування туристів. Це може бути серйозною проблемою на майбутнє, так як готельні підприємства не будуть мати можливості відкритися через нестачу обслуговуючого персоналу і це може впливати кількість прибуттів, що призведе до економічних втрат.

Іншою проблемою є те, що Португалія є досить дорогим туристичним напрямком, а особливо дорого коштують спеціальні тури, що також може стати перешкодою для окремої верстви населення. Крім того, Португалія відрізняється недостатнім розвитком залізничного транспорту і високими цінами на авіаквитки та внутрішні рейси також. Разом з тим добре розвинена мережа автомобільних доріг і автотранспортна інфраструктура, крім того, розвинені водні види транспорту.

Уряд Португалії приділяє велику увагу вирішенню проблем, які стоять перед туристичною галуззю. Як наслідок, країна поступово займає провідні місця на міжнародному туристичному ринку і вже багато у чому не поступається відомим європейським курортам, і навіть навпаки, перевершує їх своєю унікальністю і самобутністю. Таким чином, видається абсолютно перспективним входження Португалії до групи лідерів у сфері міжнародного туризму – Франції, Іспанії, Італії, що ставить питання про необхідність вироблення принципів міжнародного співробітництва у цій сфері. З одного боку, це сприяє розвитку галузі, оскільки веде до розроблення спільних турів чи перейняття досвіду з ведення туризму. З іншого боку, всередині цієї групи існує постійна конкуренція. Треба постійно приділяти увагу розвитку туристичної сфери, щоб не втратити передові позиції, звертати увагу на інновації, перспективні тенденції, займатися їх впровадженням. Це веде до появи нових турів, розрахованих на різні верстви населення (різні за вартістю, за інтересами та ін.). З огляду на ці проблеми, особливе значення набуває розвиток спеціальних видів туризму.

Загалом стан готельного господарства країни відповідає поставленим амбітним завданням. Можна очікувати, що з розвитком туризму готельна індустрія також буде покращуватися та вдосконалюватися. До того ж, в Португалії немає явних економічних проблем, які могли б стати перешкодою розвитку цієї галузі.

В останні роки на стан розвитку туризму у Португалії, як і в усьому світі, вплинула пандемія COVID-19, яка потягла за собою кризові явища у галузі. Під час спалаху пандемії, щоб мінімізувати негативні наслідки, уряд Португалії ухвалив всі необхідні заходи для захисту здоров'я населення. Туристична організація Португалії запровадила знак контролю «Clean & Safe» / «Чисто і безпечно», який гарантує безпеку туристської діяльності і впевненість у використанні різних туристичних послуг і туристичних визначних пам'яток.

Зараз країна знаходиться на 3-му етапі Плану зняття обмежень. Динаміка поширення інфекції показує стабілізацію, але при виникненні необхідності

будуть застосовані нові заходи. З кінця квітня 2021 р. майже вся Португалія переходить на нову стадію відновлення після локдауну. Дозволяється комерційна діяльність, включаючи торгові центри. Ресторани можуть використовувати не тільки тераси, але і внутрішні приміщення (до 4-х чоловік за столом). Також уряд надав дозвіл на проведення масових заходів на відкритому повітрі, але також з обмеженнями людина на площу.

Коронавірус у Португалії суттєво вплинув на сферу туризму:

– португальський повітряний кордон відкритий для громадян і резидентів Євросоюзу (громадяни України наразі не мають можливості на подорожі до Португалії, хоча список країн оновлюється кожні два тижні);

– у магазинах, громадському транспорті та інших закритих приміщеннях обов'язково використання масок;

– необхідно носити маску на вулицях, якщо дистанція між людьми менше двох метрів.

Через закриття кордонів для великої кількості країн та через велику кількість обмежень, організація конференцій і виставок, фестивалів є дуже важким організаційним процесом з дотриманням всіх бажаних заходів безпеки. Це, безперечно, також впливає на зменшення кількості туристів. Тим не менш, прогнози свідчать, після закінчення локдауну ситуація в країні покращиться і туризм буде поступово відновлюватись. За найближчі декілька років Португалія здатна стабілізувати ситуацію в туристичній індустрії і повернути кількість прибуттів до країни, а може й перевищити допандемійний рівень.

Проаналізувавши можливості туристичної індустрії Португалії, її рекреаційний потенціал і сучасний стан туризму в країні, можна зробити висновок, що країна має величезні переваги, які сприяють розвитку туристичної галузі та виведенню Португалії на світовий рівень. У країні розвинені практично всі види спеціального туризму, розраховані на будь-який сезон: пішохідний, велосипедний, автомобільний, гірський, водний, пляжний відпочинок. Туристичні фірми пропонують величезний вибір турів від екзотичних, екстремальних до екскурсійних та відпочинку в провінціях.

Португалія має всі умови для подальшого розвитку спеціальних видів туризму на всій території та вдосконалення вже існуючої відповідної спеціальної інфраструктури, яка здатна задовольнити різноманітні потреби туристів, які надають перевагу спеціальним видам туризму. Хоча поширення пандемії призвело до кризових явищ у туристичній сфері Португалії, але ресурси країни та рівень туристичної інфраструктури здатні сприяти швидкому відновленню галузі.

3.2. Використання досвіду розвитку спеціального туризму Португалії в туристичній галузі України

Дослідивши рівень розвитку туристичної галузі Португалії, зокрема рівень розвитку спеціалізованого туризму, можна зробити висновок, що уряд Португалії розуміє і знає сильні та слабкі сторони своєї країни, тому докладає чималих зусиль для розвитку спеціалізованого туризму.

Країна має значний потенціал у сфері туризму, а тому вивчення досвіду Португалії може стати у нагоді при визначенні пріоритетів туристичної галузі України. Хоча Португалія має значні можливості для розвитку туризму в цілому через природні ресурси, історико-культурну спадщину, а особливо спеціалізованого, але Україна також має непоганий потенціал для розвитку спеціальних видів туризму, зокрема гастрономічного та спортивного. Проте туристичні ресурси нашої країни задіяні не у повній мірі.

Наприклад, в Україні є всі природні умови для розвитку спортивного туризму. Ще декілька років тому спортивний туризм не користувався такою популярністю як зараз, бо не була розвинена потрібна інфраструктура. Проте, даний туризму в Україні до початку пандемії переживав помітний підйом. Найбільшими центрами спортивного туризму є Карпати і Кримські гори. Тут добре розвивається більшість видів спортивного туризму, найбільш популярними з яких є: пішохідний, гірськокожний, водний (сплав на байдарках,

катамаранах, плотах і човнах), велосипедний. Є значні можливості для розвитку спелеотуризму, параглайдингу (парапланеризму) [48].

Південні регіони країни рясніють швидкими і повноводними ріками (Дністер, Південний Буг), де проводяться змагання з рафтингу. В останні роки в Україні були організовані і проведені ряд національних та міжнародних заходів з різних видів спортивно туризму [48].

Для покращення розвитку спортивного туризму в Україні можуть бути сформульовані такі рекомендації:

- об'єднати зусилля державних органів та органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, всіх зацікавлених організацій, а також окремих громадян, в тому числі спонсорів і меценатів задля більш ефективної спільної плідної праці, на прикладі уряду Португалії, який докладає всіх зусиль для співпраці всіх організацій та постійного підтримання контакту між всіма організаціями, які мають відношення до туристичної індустрії;
- звернення більшої уваги на нормативно-правове забезпечення туристичної діяльності, підготовку кваліфікованих кадрів, розвиток і поліпшення системи управління і матеріально-технічної бази спортивного туризму, інформаційно-рекламну та видавничу діяльність, налагодження міжнародного співробітництва в сфері спортивного туризму на прикладі Португалії, яка для комплексного вирішення проблем галузі розробляє стратегічні плани;
- збільшення спортивних клубів, закладів, таборів для навчання певному виду спортивного туризму, які сприяли би популяризації різних видів спортивного туризму, на прикладі Португалії, яка пропонує велику кількість шкіл та таборів для навчання серфінгу, гольфу, тенісу та ін.;
- приділення більшої уваги велоспорту, оскільки Україна також має чудові місцевості та можливості для вело-туризму. Зокрема, запровадження більшої кількості вело-турів, розвиток необхідної інфраструктури в таких містах України, як Одеса, Вінниця, Київ та на Західній Україні, на

прикладі Португалії, де в готелях є можливості надання необхідних послуг, які стосуються відновлення або ремонту велосипедів для велотуристів, відкриття більшої кількості туристичних закладів з велоспорядженням, та запровадження баз, таборів або кемпінгів з кваліфікованими спеціалістами для ефективного навчання бажаючих; вдосконалення проведення велогонок та вело-турів на території України.

В Україні також розвивається спеціалізований туризм. Гастрономічний туризм в Україні в останні кілька років до початку пандемії набув поширення, смакова палітра місцевих страв українських регіонів розкривається все яскравіше, а маленькі ферми, виноробні, сироварні стають повноцінними об'єктами гастрономічного туризму. Гастрономічний туризм на теренах України найбільш представлений на Закарпатті, Львові, Тернопільській області, Чернівцях, Одесі. В цих містах у туристів є можливість скуштувати натуральне варення, ковбасу, спробувати натуральні соки, відвідати сироварні та продегустувати сир, побувати у пивоварнях та посмакувати пиво, спробувати авторське вино і т.п.

В Україні є вдалі приклади організації оригінальних гастрономічних фестивалів. Наприклад, у жовтні на хуторі «Вороняча Слобідка» у Харківській області проходить «Фестиваль вареників». 12 господинь змагаються між собою в мистецтві приготування вареників, які є традиційною і дуже популярною українською стравою. Кожна господиня повинна приготувати 200-300 вареників. Кращу господиню голосуванням обирають присутні. Крім того, всі бажаючі можуть взяти участь у чемпіонаті зі швидкісного поїдання вареників «без рук». Такий конкурс щорічно проводиться в Національному київському лінгвістичному університеті під час святкування офіційного дня туризму 27 вересня.

У вересні у м. Коростені в Житомирській області проходить щорічний «Фестиваль дерунів», на якому проходить конкурс на найсмачніший дерун. Перший фестиваль відбувся в 2008 р. і зібрав понад 5 тисяч гостей. Величезний дерун, спечений того дня, важив 118 кг і був занесений до Книги рекордів

України. Під час другого фестивалю у Коростені був відкритий єдиний в Україні пам'ятник Деруну.

В Україні туристам представлена можливість відвідати арт-бари, музеї пивоваріння та ресторації-музеї, де проводяться дегустації вина, сиру, готуються страви від шеф-кухарів і грає жива українська національна музика. Прийняття туристів проходить на рівні всіх українських традицій і звичаїв.

При можливості перейняття досвіду гастрономічного та винного туризму Португалії для розвитку на території нашої країни можуть бути подані такі рекомендації:

- запровадження та поширення більшої кількості гастрономічних фестивалів з національною кухнею та майстер-класами від провідних українських кухарів з метою ознайомлення з традиційними стравами та гастрономічною культурою країни, на прикладі Португалії, яка щорічно проводить гастрономічні фестивалі, що дає можливість познайомитись в національною кухнею та її традиціями;
- розробка в туристичних агенціях кулінарних гастрономічних турів у різні куточки України з можливістю прийняття участі у виготовленні продукції та дегустації виготовленої продукції, на прикладі Португалії, де у виноробних регіонах запроваджені тури з можливістю участі у повному циклі процесу виготовлення вина та ін.;
- перейняття досвіду Португалії для вдосконалення розвитку енотуризму на території Одеси та на Закарпатті;
- збільшення мережі екологічних готелів на території України, зокрема на Закарпатті, оскільки у цьому регіоні наявні всі умови для поєднання екологічного та гастрономічного туризму;
- можливість організації екскурсій на ферми з виготовлення продукції;
- відкриття більшої кількості закладів з національною кухнею.

Дослідивши та проаналізувавши проблеми та перспективи розвитку спеціального туризму на території Португалії, можна зробити висновок, що Португалія дійсно приділяє увагу розвитку пріоритетного стратегічного

сектору економіки. Португалія запроваджує різноманітні стратегії та плани щодо розвитку туризму на території всієї країни з метою підвищення конкурентоспроможності туристичного сектору, стимулювання інновацій та залучення міжнародних інвестицій, тощо. Проблемою сьогодення та бар'єром для подальшого стабільного розвитку туристичної індустрії стала пандемія, яка призвела до закриття кордонів країни, зменшення кількості туристичних прибуттів, скорочення доходів від міжнародного туризму до державного бюджету, що тягне за собою менше можливостей для виділення капіталу на розвиток туризму в країні після пандемії. Але фахівці очікують, що високий потенціал туристичній індустрії Португалії дозволить їй відновити рівень розвитку галузі за короткий термін.

Вивчення та узагальнення досвіду Португалії у сфері спеціальних видів туризму дозволило сформулювати низку рекомендацій, здатних позитивно вплинути на стан туристичної галузі України. Особливо великий потенціал у нашій державі мають спортивний, гастрономічний та винний туризм. Таким чином, Україна має всі умови та перспективи для подальшого розвитку спеціалізованого туризму.

ВИСНОВКИ

У роботі розглянуто місце спеціалізованого туризму у туристичній індустрії Португалії. Актуальність теми полягає у тому, що туризм у країні є одним з провідних секторів економіки, який динамічно розвивається. Португалія є південно-європейською державою на Піренейському півострові. Розташування країни на узбережжі Атлантичного океану та особливості клімату, її природно-рекреаційні ресурси та історико-культурна спадщина сприяють розвитку практично всіх видів спеціального туризму. У країні розташовані об'єкти, які входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО та є привабливими для любителів спеціальних видів туризму. Поєднання різноманітних ландшафтів і затишно вписаних в них маленьких сіл, монастирів і старих замків привертає велику кількість туристів.

У ході дослідження було розкрито теоретичні підходи до визначення сутності спеціальних видів туризму. Це поняття розглядається у значній кількості праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Водночас проведений аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що на сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення поняття «спеціальні види туризму». Зокрема, можна зустріти інші визначення, у тому числі «спеціальний туризм», «нішевий туризм», «туризм спеціальних інтересів» тощо. Крім того, існують різні підходи до класифікації спеціальних видів туризму. Водночас більшість дослідників погоджуються, що спеціальний туризм – це туризм, орієнтований на задоволення спеціальних особистих інтересів подорожуючих.

Історія спеціального туризму в Португалії бере початок у добу Середньовіччя. Одним з перших видів спеціального туризму в Португалії став розвиватися релігійний туризм. Подальший розвиток спеціалізованого туризму в Португалії пов'язаний з епохою Великих географічних відкриттів. У цей час набуває поширення відпочинок на термальних водах, які на території Португалії є у великій кількості. Відповідно починає розвиватись туризм з метою оздоровлення. На розвиток спеціальних видів туризму вплинули також

особливості економічного розвитку Португалії, зокрема поширення виноробства. І на сучасному етапі виноробна галузь є одним з важливих туристичних ресурсів Португалії і сприяє розвитку спеціальних видів туризму. Крім того, свій розвиток отримали такі види спеціалізованого туризму, як діловий, екологічний, спортивний, водний.

В ході дослідження було розглянуто та надано загальну характеристику спеціальним видам туризму в Португалії. Проаналізувавши їх місце у туристичній галузі країни, було зроблено висновок, що у Португалії розвиваються різні види спеціалізованого туризму. Пришвидшеними темпами розвивається спортивний туризм, особливо футбол, гольф, теніс, автомобільний туризм та серфінг. Розвиток цих видів туризму пов'язаний, з одного боку, з природно-кліматичними умовами країни (наприклад, серфінг, гольф), а з іншого – з традиціями (футбол). Спортивна інфраструктура Португалії дозволяє країні проводити у себе світові та континентальні чемпіонати з різних видів спорту. Поєднання спортивного туризму з подієвим, зокрема відвідування спортивних заходів, продуктивно впливає на кількість міжнародних прибуттів. Також у Португалії активно розвивається еко-туризм, діловий туризм, подієвий туризм та ін.

Серед спеціальних видів туризму варто особливо виділити гастрономічний та винний туризм. Велика кількість регіонів Португалії спеціалізуються на обслуговуванні туристів, які надають перевагу даному виду спеціального туризму. Основними регіонами винного туризму на теренах Португалії є Алту Дору, Алентежу, Алгарве, Лісабон, Сетубал, Дау, Мінью, острів Мадейра, острів Піку. На популярність винного туризму вплинув той факт, що Португалія є батьківщиною всесвітньо відомих вин, зокрема портвейну та мадери. Крім того, виноробний регіон Алту-Дору та виноробний ландшафт острова Піку внесені до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Розвиток гастрономічного туризму пов'язаний з унікальністю португальської кухні, яка відповідає середземноморській дієті, внесеній до списку Нематеріальної культурної спадщини людства.

Розвиток спеціальних видів туризму у Португалії супроводжується створенням відповідної інфраструктури, яка характеризується високим рівнем якості. Крім готелів загального призначення, у Португалії створена мережа закладів, орієнтована на потреби прихильників спеціальних видів туризму. Зокрема, екологічні готелі та ено-готелі набувають найбільшої прихильності та популярності серед любителів даних видів спеціального туризму.

Туристична галузь є однією з пріоритетних в економіці держави. Уряд Португалії підтримує цю сферу, розробляючи нормативну базу, яка сприяє розвитку туристичного сектору, та пропонуючи інші заходи, які підтримують галузь. Зокрема, була розроблена і ухвалена Стратегія розвитку туризму до 2027 р., метою якої є стимулювання розвитку туризму, що є особливо актуальним з огляду на кризові явища, спричинені пандемією COVID-19. Зараз країна знаходиться в стані виходу з карантину та планує шляхи відновлення індустрії після пандемії.

Досвід Португалії з розвитку спеціальних видів туризму може бути застосований у туристичній галузі України. Зокрема, заслуговують на увагу особливості розвитку гастрономічного, винного та деяких видів спортивного туризму, а також особливості створення інфраструктури, орієнтованої на забезпечення потреб прихильників цього виду туризму.

РЕЗЮМЕ

Євдокимова Ольга Володимирівна СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ

Дипломна робота присвячена дослідженню спеціального туризму на території Португалії. Мета роботи – дослідження основних видів спеціального туризму та їх поширення на території Португалії, оцінка сучасного стану розвитку спеціальних видів туризму, аналіз та вивчення факторів процвітання, перспектив та існуючих проблем розвитку, узагальнення досвіду спеціальних видів туризму Португалії, а також розробка рекомендацій для розвитку спеціальних видів туризму в Україні.

Завдання роботи: розкрити теоретичні підходи до визначення сутності спеціального туризму; висвітлити історію спеціального туризму в Португалії; розглянути та надати загальну характеристику спеціальним видам туризму в Португалії; охарактеризувати основні туристичні центри спеціального туризму в Португалії; проаналізувати сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку спеціального туризму; узагальнити досвід розвитку спеціального туризму в Португалії; розробити рекомендації щодо розвитку спеціального туризму в Україні.

Об'єктом дослідження виступає туристична індустрія Португалії, а особливо спеціальний туризм, а предметом – розкриття поняття спеціального туризму, аналіз та систематизація видів спеціального туризму.

У ході написання дипломної роботи були використані теоретичні методи: метод аналізу для розгляду даної теми, синтезу для узагальнення інформації, дедукції – розробка та виклад висновків, аналогія – для пошуку спільного між Україною і Португалією для можливостей перейняття досвіду і використання їх для розвитку в нашій країні, індукції – ведення власних міркувань після розуміння цілісного аналізу всієї інформації. Практичні методи дослідження: порівняння, спостереження, опис.

В дипломній роботі розкрита сутність спеціального туризму, висвітлена історія спеціального туризму Португалії та дана характеристика основних центрів спеціального туризму на території Португалії. В роботі представлені рекомендації щодо подальшого розвитку спеціального туризму в Україні з позитивним використанням досвіду Португалії.

Ключові слова: Португалія, регіони Португалії, спеціальний туризм, спеціальні види туризму, винний туризм, спортивний туризм, гастрономічний туризм, ено-туризм, екологічний туризм.

RESUME

Yevdokymova Olga Volodymyrivna SPECIAL TYPES OF TOURISM IN PORTUGAL

Graduate work is devoted to the study of special tourism in Portugal. The purpose of the work is to study the main types of special tourism and their distribution in Portugal, assess the current state of development of special types of tourism, analysis and study of prosperity, prospects and existing development problems, generalize the experience of special types of tourism in Portugal, and develop recommendations for special types tourism in Ukraine.

Tasks: to reveal theoretical approaches to defining the essence of special tourism; to cover the history of special tourism in Portugal; consider and provide a general description of special types of tourism in Portugal; describe the main tourist centers of special tourism in Portugal; to analyze the current state, problems and prospects of special tourism development; to generalize the experience of special tourism development in Portugal; develop recommendations for the development of special tourism in Ukraine.

The object of research is the tourism industry of Portugal, and especially special tourism, and the subject - the disclosure of the concept of special tourism, analysis and systematization of special tourism.

During the writing of the thesis theoretical methods were used: method of analysis to consider this topic, synthesis to summarize information, deduction – development and presentation of conclusions, analogy – search of common between Ukraine and Portugal for opportunities to learn and use them for development in our country, induction – conducting their own reasoning after understanding the holistic analysis of all information. Practical research methods: comparison, observation, description.

The graduate work reveals the essence of special tourism, highlights the history of special tourism in Portugal and gives a description of the main centers of special tourism in Portugal. Graduate work presents recommendations for further development of special tourism in Ukraine with a positive use of the experience of Portugal.

Key words: Portugal, regions of Portugal, special tourism, special types of tourism, wine tourism, sports tourism, gastronomic tourism, eno-tourism, ecological tourism.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова А. Ю. Международный туризм : учебник. Москва : Аспект-Пресс, 2002. 470 с.
2. Бабкин А. В. Специальные виды туризма. Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. 252 с.
3. Басюк Д. І. Винний та гастрономічний туризм: глобальні тренди та локальні практики. Монографія. Вінниця : Едельвейс і К, 2017. 316 с.
4. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреології та рекреаційної географії. Київ : Палітра, 1997. 130 с.
5. Биржаков М. Б. Введение в туризм. Санкт-Петербург : Герда, 2000. 192 с.
6. Боголюбов В. С. Организация специальных видов туризма. Санкт-Петербург : СПбГИЭУ, 2010. 116 с.
7. Воскресенский В. Ю. Международный туризм. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 255с.
8. Гуляев В. Г. Организация туристской деятельности. Москва : Нолидж, 1996, 320 с.
9. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навч. посібник. Київ : Альтерпрес, 2004. 192 с.
10. Драчева Е. Л. Специальные виды туризма. Лечебный туризм : учебное пособие. Москва : КноРус медиа, 2010. 170с.
11. Дурович А. П. Маркетинг в туризме : учебное пособие. Минск: Новое знание, 2003. 496 с.
12. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму : підручник. Київ : Знання, 2010. 502 с.
13. Косолапов А. Б. Туристическое страноведение: Европа и Азия. Москва : КНОРУС, 2005. 400 с.
14. Котляров Е. А. География туризма и отдыха. Москва : Мысль, 1978. 238 с.
15. Крачило Н. П. География туризма. Киев: Вища школа, 1987. 208 с.
16. Кузина С. Економічна й соціальна географія світу. Львів : Світ, 2003. 672 с.

17. Лойко О. Т. Туризм и гостиничное хозяйство: учебное пособие. Томск: Изд-во ТПУ, 2007. 152 с.
18. Любіцева О. О. Туристичне країнознавство : навчальний посібник. Київ. 2008. 525с.
19. Масляк П. О. Країнознавство : підручник. Київ : Знання, 2007. 292 с
20. Матюхина Ю. А. Индустрия туризма : учебное пособие. Москва : Флинта. 2013. 309с.
21. Пименова Е. Л. Экологический туризм : учебно-методическое пособие. Ижевск : Удмуртский университет, 2013. 78 с.
22. Романов А. А. Зарубежное туристское страноведение. Москва : Советский спорт, 2001. 288 с.
23. Самойленко А. А. География туризма : учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. 368 с.
24. Сапелкіна З. П. Релігія і культура. Релігійний туризм : навчальний посібник. Київ: Акад. 2012. 220с.
25. Семенов В. Ф. Туристичне країнознавство : навчальний посібник. Одеса : Антант, 2010. 78 с.
26. Сенин В. С. Организация международного туризма : учебник. Москва : Финансы и статистика, 2003. 400 с.
27. Сокол Т. Г. Основы туризмознавства : навчальний посібник. Київ : ЗАТ «Слов'янський дім», 2006. 76 с.
28. Сущинская М. Д. Культурный туризм : учебное пособие. Москва : ЮРАЙТ, 2017. 136 с.
29. Филимонова И. Ю. Организация международного туризма : учебное пособие. Оренбург : Оренбургский государственный университет, 2011. 73 с.
30. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
31. Хорошев О. А. Страны Мира. справочник-путеводитель. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 256 с.

32. Христов Т. Т. Религиозный туризм : учеб. Пособие. Москва : АСАДЕМІА, 4–е издание. 2008. 288 с.
33. Шаповал Г. Д. История туризма. Минск: Экоперспектива. 1999. 216 с
34. Бабарицька В. К., Малиновська О. Ю. Менеджмент туризму. Туропереїтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення тур продукту : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2004. 288 с.
35. Дьяченко О. Н., Полесская О. П. Организация специальных видов туризма. Брянск : ФГБОУ БГУ, 2017. 170 с.
36. Романов А. А., Саакянц Р. Г. География туризма: учебное пособие. Москва : Советский спорт, 2002. 464 с.
37. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм: навч. посібник. Київ : Знання, 2006. 271с.
38. Урядова А. В., Савин Д. А. Специальные виды туризма: учебное пособие. Ярославль : ЯрГУ им. П. Г. Демидова, 2013. 128 с.
39. Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
40. Гончаренко А. В., Зайончковский Ю. В. География: учебное пособие. Харьков : Парус, 2005. 503 с.
41. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. [за заг. ред. В. К. Федорченка]. Енциклопедичний словник-довідник з туризму. Київ : Слово, 2006. 372 с.
42. Котлер Ф., Боуэн Д., Мейкенз Д. Маркетинг. Гостеприимство. Туризм. Москва : Юнити-Дана, 2007. 1045 с.
43. Жданова Т. С., Бикташева Д. Л., Гиевая Л. П. Менеджмент в туризме Москва : Альфа-М, 2010. 272 с.
44. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов К. К. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
45. Грабовський Ю. А., Скалій О. В., Скалій Т. В. Спортивний туризм: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2009. 304 с.

46. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. 148 с.
47. Кужель Ю., Иванова М., Салас Лусуриага Е., Сазонкина Л. Туристское страноведение. Южная Европа. Москва : Юрайт. 2018. 70 с.
48. Абрамов В. В., Попова Т. В. Современное состояние развития спортивного туризма в Украине. *Комунальне господарство міст*. 2015. Вип. 119. С. 59-62.
49. Андреева Г. П., Коваль П. Ф. Теоретичні засади спеціалізованого туризму. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 90-94.
50. Дутчак С. В., Дутчак М. В. Деякі аспекти виділення сегментів спеціалізованого туризму та їх стан на території Чернівецької області. *Туристсько-краєзнавчі дослідження*. 1999. Вип. 2. С. 123-136.
51. Мандрик І. П., Степасюк І. В. Особливості розвитку туризму в Португалії. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2012. № 9. С. 153–158.
52. Устименко Л. М. Історико-суспільні аспекти розвитку спеціалізованого туризму. *Питання культурології*. 2013. Вип. № 29. С. 138-145.
53. Ларионов А. В., Левицкая Е. А. Португалия : путеводитель. Москва : Вокруг света. 2013. 296 с.
54. Хайдрун Р. Португалия. Мадейра: путівник. Москва : Аякс, 2006. 96с.
55. Андерсен Г. Х. Воспоминания о Португалии. *Слово*. веб-сайт. URL: <https://gazetaslovo.at.ua/> (дата звернення: 27.04.2021).
56. Portugal's strict new budget. *The Economist*. 2002. 16 May. P. 15.
57. Portuguese fears of Spain. *The Economist*. 2003. 23 January. P. 24.
58. Euroland frays at the edges. *The Economist*. 2002. 28 November. P.27.
59. Istoriya Portugalii. Jose Hermano Saraiva; Izdatelstvo : Ves mir, 2007. 384 s.
60. Putevoditel. Portugalia. M.Strogov, P.-K. Broshe, D.Ozmas. Moskva : Avangard. 178 s.

61. Туристична бібліотека: веб-сайт. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/mandryk.ht (дата звернення: 24.04.2021).
62. Освітній портал: веб-сайт. URL: <http://ru.osvita.ua/> (дата звернення: 15.04.2021).
63. Сайт з актуальними новинами світу: веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/tourism/10-prichin-vidvidati-portugaliyu.html> (дата звернення: 03.04.2021).
64. Туризм в Португалії: веб-сайт. URL: <http://www.vokrugsveta.ru> (дата звернення: 18.03.2021).
65. BSI-Ukraine: веб-сайт. URL: <http://bsi-ukraine.com.ua/country/pt> (дата звернення: 26.02.2021).
66. Кноета.ru Мировой Атлас Данных: веб-сайт. URL: <https://knoeta.ru/atlas/Португалия> (дата звернення: 07.04.2021).
67. Туристичний сайт KUKU.TRAVEL: веб-сайт. URL: <https://kuku.travel/country/portugaliya/> (дата звернення: 08.04.2021).
68. Сайт про туризм у Португалії. Portuguesa.ru: веб-сайт. URL: <https://www.portuguesa.ru/> (дата звернення: 02.04.2021).
69. Туристичний сайт Travel.ru: веб-сайт. URL: <http://guide.travel.ru/portugal/4908.html> (дата звернення: 11.04.2021).
70. Туристичний сайт TripMyDream: веб-сайт. URL: <https://tripmydream.com/portugalia/wheretogo> (дата звернення: 27.04.2021).
71. Туризм у Лісабоні: веб-сайт. URL: <http://www.lissabon-id.com/> (дата звернення: 01.04.2021).
72. Офіційний інтернет промоушен-сайт Португалії: веб-сайт. URL: <http://www.visitportugal.com> (дата звернення: 05.03.2021).
73. S. Bailoa, P. Cravo: Strategic Tourism Planning in Portugal: Challenges for the National Tourism. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, Vol. 8 (2020), No. 1, p. 353-374.
74. Офіційна статистика бізнес-зустрчей країн світу. ICCA Statistics Report Country and City Rankings – Public Abstract. 2019. P. 16.

- 75.** Офіційна сторінка Міжнародної туристичної виставки у Лісабоні. Офіційна сторінка Міжнародної туристичної виставки у Лісабоні: веб-сайт. URL: <https://btl.fil.pt/> (дата звернення: 02.05.2021).
- 76.** Офіційна сторінка виставки готельного та ресторанного бізнесу Португалії: веб-сайт. URL: <https://www.hoteceu.com/> (дата звернення: 04.05.2021).
- 77.** Офіційна сторінка тенісного центру Португалії: веб-сайт. URL: <https://www.marksontennis.com/algarve-baia-da-luz> (дата звернення: 09.05.2021).
- 78.** Офіційна сторінка наймасштабнішого фестивалю Португалії: веб-сайт. URL: <https://carnavaldetorres.com/> (дата звернення: 04.04.2021).
- 79.** Офіційна сторінка екологічного заходу: веб-сайт. URL: <http://www.valorsul.pt/en/seccao/educacao-ambiental/eco-events/> (дата звернення: 07.05.2021).
- 80.** Офіційний сайт Міністерства економіки, інновацій та розвитку Португалії: веб-сайт. URL: <https://web.archive.org/web/20111230095118/http://www.min-economia.pt/innerPage.aspx?idCat=52&idMasterCat=13&idLang=1> (дата звернення: 16.04.2021).
- 81.** Офіційна сторінка ено-готелю Португалії: веб-сайт. URL: <http://www.designwinehotel.com/> (дата звернення: 21.04.2021).
- 82.** Офіційна сторінка еко-готелю Португалії: веб-сайт. URL: <https://www.pedrassalgadapark.com/en/> (дата звернення: 01.05.2021).
- 83.** Офіційна сторінка еко-готелю Португалії: веб-сайт. URL: <http://www.vilavalverde.com/en/home> (дата звернення: 03.05.2021).
- 84.** Сторінка ЮНЕСКО Виноробного регіону Алту Дору: веб-сайт. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/1046> (дата звернення: 01.04.2021).
- 85.** Офіційний інтернет промоушен-сайт Португалії з підтвердженням Визнання ЮНЕСКО португальської кухні такою, що відповідає середземноморській дієті – об'єкту Нематеріальної культурної спадщини людства: веб-сайт. URL: <https://www.visitportugal.com/ru/node/199728> (дата звернення: 19.04.2021).

- 86.**UNWTO щодо визначення поняття гастрономічного туризму: веб-сайт. URL: https://webunwto.s3-eu-west-1.amazonaws.com/imported_images/37598/flavours_of_the_silk_road_conference_-_conclusions_and_highlights_russian_0.pdf (дата звернення: 22.04.2021).
- 87.**Сторінка ЮНЕСКО. Виноробний ландшафт острова Піку: веб-сайт. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/1117> (дата звернення: 21.04.2021).
- 88.**Сторінка ЮНЕСКО. Лаврові ліси острова Мадейра: веб-сайт. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/934> (дата звернення: 11.04.2021).
- 89.**Сторінка ЮНЕСКО. Історичний центр міста Порту: веб-сайт. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/755> (дата звернення: 18.04.2021).
- 90.**Офіційна сторінка Туризм у Порто та Північній Португалії: веб-сайт. URL: www.portoenorte.pt (дата звернення: 09.04.2021).
- 91.**Офіційна сторінка Туризм у Центральній Португалії: веб-сайт. URL: www.turismodocentro.pt (дата звернення: 09.04.2021).
- 92.**Офіційна сторінка Туризму у Алгарве: веб-сайт. URL: www.turismoalgarve.pt / www.visitalgarve.pt (дата звернення: 09.04.2021).
- 93.**Офіційна сторінка Туризму регіону Дору: веб-сайт. URL: www.douro-turismo.pt (дата звернення: 09.04.2021).
- 94.**Офіційна сторінка Туризму гірськолижного регіону Серра-да-Ештрела: веб-сайт. URL: www.turismoserradaestrela.pt (дата звернення: 09.04.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Історичний центр міста Порту (Centro Histórico do Porto).

Рис. А.2. Виноробний регіон Алту Дору (Região vinhateira do Alto Douro).

Рис. А.3. Лаврові ліси острова Мадейра (Laurissilva da Madeira).

Рис. А.4. Виноробний ландшафт острова Піку (Paisagem da cultura da vinha da ilha do Pico).

Рис. А.5. Формула-1. Гран-прі Португалії 2021 р.

Рис. А.6. Траса у м. Портіман на автодромі «Алгарве», де пройшов черговий етап Формули-1. 2021 р.

Worldwide ranking: number of meetings per country

Rank	Country	#Meetings in 2019
1	U.S.A.	934
2	Germany	714
3	France	595
4	Spain	578
5	United Kingdom	567
6	Italy	550
7	China-P.R.	539
8	Japan	527
9	Netherlands	356
10	Portugal	342
11	Canada	336
12	Australia	272
	Business Events Australia	www.australia.com/businesssevents/
13	Republic of Korea	248
14	Belgium	237
14	Sweden	237
	Switzerland Convention & Incentive Bureau (SCIB)	www.myswitzerland.com/meetings
16	Austria	231
17	Switzerland	221

Рис. А.7. Світовий рейтинг: кількість бізнес-зустрічей по країнах [74].

Europe ranking: number of meetings per country

Rank	Country	#Meetings in 2019
1	Germany	714
2	France	595
3	Spain	578
4	United Kingdom	567
5	Italy	550
6	Netherlands	356
7	Portugal	342
8	Belgium	237
8	Sweden	237
10	Austria	231
11	Switzerland	221
	Switzerland Convention & Incentive Bureau (SCIB)	www.myswitzerland.com/meetings
12	Poland	213
	Polish Tourism Organisation - Poland Convention Bureau	www.pot.gov.pl/en/online-site-inspection
13	Denmark	202
13	Greece	202
15	Czech Republic	171
16	Finland	168
17	Norway	151
18	Ireland	147

Рис. А.8. Рейтинг Європи: кількість бізнес-зустрічей по країнах [74].

Estimated total number of participants per country/ territory

Rank	Country/Territory	2019
1	U.S.A.	357.137
2	Spain	348.728
3	Germany	252.688
4	France	251.097
5	Italy	217.638
6	United Kingdom	215.929
7	Japan	175.955
8	China-P.R.	170.066
9	Canada	168.102
10	Netherlands	152.010
11	Australia	132.957
12	Portugal	130.186
13	Austria	111.783
14	Republic of Korea	109.075
15	Sweden	84.455
16	Denmark	82.662
17	Argentina	81.748
18	Mexico	79.945
19	Thailand	74.603
20	Switzerland	74.522
21	Brazil	73.641
22	India	71.160

Рис. А.9. Світовий рейтинг: Орієнтовна загальна кількість учасників по країні / території [74].

Worldwide ranking: number of meetings per city

Rank	City	#Meetings in 2019
1	Paris	237
	Paris Convention and Visitors Bureau	http://en.convention.parisinfo.com
2	Lisbon	190
	Lisbon Congress Centre	www.lisbonvenues.pt
	Turismo de Lisboa Visitors & Convention Bureau	www.visitlisboa.com
3	Berlin	176
	visitBerlin Berlin Convention Office	https://convention.visitberlin.de/en
4	Barcelona	156
5	Madrid	154
	IFEMA Madrid Exhibition and Congress Ctr	www.ifema.es/en/space-rental
6	Vienna	149
	Austria Center Vienna	www.acv.at/en
	HOFBURG Vienna Congress and Event	www.hofburg.com/
7	Singapore	148
	Singapore Exhibition &	www.visitsingapore.com/mice

Рис. А.10. Світовий рейтинг: кількість бізнес-зустрічей на місто [74].

Додаток Б

Рис. Б.1. Pedras Salgadas spa & Nature park.

Рис. Б.2. Design&Wine Hotel.

Рис. Б.3. Vila Valverde Design & Country Hotel.

Додаток В

Year	Strategy denomination
1986	National Tourism Plan
2007	PENT - National Strategic Plan for Tourism
2011	PENT (1st revision)
2013	PENT (2nd revision)
2015	Tourism 2020 - Action Plan for Tourism Development in Portugal 2014-2020
2015	Tourism 2020 - 5 Principles for an Ambition
2017	Tourism Strategy 2027

Рис. В.1. Національні стратегії з розвитку туризму в Португалії [73].